

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Rok 1968 a Francie

*Vnitřní události a vnímání okolního světa se zaměřením na východní Evropu,
zejména Československo*

Anna Těhlová

Mělník 2011

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor SOČ: 17. Filosofie, politologie a ostatní humanitní a společenskovední
obory

Rok 1968 a Francie

*Vnitřní události a vnímání okolního světa se zaměřením na východní Evropu,
zejména Československo*

Year 1968 and France

*Internal events and perception of the outside world focused on Eastern
Europe, particularly Czechoslovakia*

Autor: Anna Těhlová

Škola: Gymnázium Jana Palacha, Mělník

Konzultant: PhDr. Ilona Němcová

Mělník 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci vypracovala samostatně, použila jsem pouze podklady (literaturu, SW atd.) uvedené v příloženém seznamu a postup při zpracování a dalším nakládání s prací je v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Mělníku dne 21. prosince 2011

.....

Anna Těhlová

Poděkování

Děkuji PhDr. Iloně Němcové za podnětné vedení mé práce.

Anotace

Práce zpracovává problematiku roku 1968 ve světě se zaměřením na Francii. Rozebírá vnitřně státní události ve Francii i její zahraniční politiku, věnující se především vztahům s východním blokem, zvláště Československem. Snaží se nastínit paralelu mezi těmito dvěma zeměmi, pochopit rok 1968 v globálním měřítku a poukázat na jeho dopady ve společnosti.

Klíčová slova: 1968, Francie, politika, mezinárodní vztahy

Annotation

This work deals with the issue of the year 1968 in the world with a focus on France. It analyses internal events in France as well as its foreign policy, concerning especially its relations with Eastern Bloc, Czechoslovakia in particular. It aims at outlining a parallel between these two countries, understanding the year 1968 in global measure and pointing out its impacts in the society.

Key words: 1968, France, policy, international relations

Obsah

Úvod	6
1. Výchozí situace	8
1.1 Svět na začátku šedesátých let	8
1.2 Vietnamská válka	11
1.3 USA	13
1.4 Události ve zbytku světa	16
2. Francie	18
2.1 Situace před rokem 1968 (politický, sociální, kulturní kontext)	18
2.2 Začátek roku 1968	22
2.3 Květen 1968	24
2.3.1 Studentské hnutí	24
2.3.2 Dělnické hnutí	27
2.4 Důsledky	30
2.5 Květen 1968 jako historická událost	35
2.6 Květnové události pohledem Čechů	38
3. Mezinárodní politika Francie	40
3.1 Před rokem 1968	40
3.1.1 Postoj k světu	40
3.1.2 Postoj k Československu	42
3.2 Po roce 1968	43
3.3 Postoj francouzské komunistické strany k Československu	45
4. Postoj francouzské veřejnosti k Československu	47
4.1 V roce 1968	47
4.2 Dnes	49
5. Stopy roku 1968 ve světových dějinách	51
Závěr	53
Seznam použité literatury	54
Seznam dalších zdrojů	55
Seznam příloh	59
Přílohy	

ÚVOD

Dlouhodobě mne zajímá problematika roku 1968. Měla jsem poměrně rozsáhlé znalosti týkající se situace v Československu, nicméně jsem zatoužila pochopit události tohoto roku v celosvětovém měřítku. Během deseti měsíců, které jsem studijně strávila ve Francii, jsem se rozhodla využít příležitosti a pochopit, jaké poměry panovaly v šedesátých letech právě v této zemi.

V práci se zaměřuji na oblasti poznamenané rokem 1968, o nichž se, vzhledem k důležitosti domácích událostí, v České republice tolik nemluví. Mým cílem je objasnit bouřlivé nepokoje, jež Francii zasáhly na jaře 1968, a jejich následky do současnosti. Zároveň se však snažím ukázat postoj Francie k okolnímu světu, se zaměřením na východní blok, zvláště Československo. Na pozadí francouzského příkladu ukazuji globální význam roku 1968, jenž se zapsal do světových dějin.

Svou prací bych chtěla dokázat důležitost roku 1968 jak pro socialistické, tak pro kapitalistické země a upozornit na jeho význam pro další generace.

Po zdrojích informací jsem pátrala především v pařížských knihovnách, nejvíce nápomocnými se mi staly sbírky knihovny Centre Georges Pompidou. Vycházím tak především z francouzské literatury. Klíčovou knihou pro napsání této práce bylo dílo Patricka Rotmana *Mai 68, Raconté à ceux qui ne l'ont pas vécu*¹. Autor, jenž zažil květnové události roku 1968 ve Francii z pozice bouřícího se studenta a později se stal doktorem historie, v díle s odstupem nejen podrobně rekapituluje jarní události, ale zasazuje situaci do dlouhodobého kontextu a snaží se vystihnout její vliv na současnou společnost. Svou roli při shánění podkladů hrála také publikace *Mai 68 – le journal*², která nabízí mnoho ústřížků z dobového, jak pravicového, tak levicového, tisku a fotografií pouličních sloganů, které vystihují atmosféru událostí a smýšlení revolucionářů. Z české literatury pro mne byla velice nápomocnou kniha *Mocným navzdory: Studentské hnutí v šedesátých letech 20. století*³ od Jaroslava Pažouta. Ta se věnuje jak západoevropskému, tak československému dění a ukazuje kontakty mezi těmito dvěma stranami. Vzhledem k cizojazyčnému charakteru pramenů, citace, u nichž jsou uvedeny cizojazyčné zdroje, jsou mým vlastním překladem.

¹ ROTMAN, Patrick. *Mai 68, Raconté à ceux qui ne l'ont pas vécu*. Seuil, 2008. ISBN 978-2020965965.

² LACOUT Dominique. *Mai 68 – le journal*. Calmann – Lévy, 1998. ISBN 270212870x.

³ PAŽOUT Jaroslav. *Mocným navzdory: Studentské hnutí v šedesátých letech 20. Století*. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-186-8.

Práce je rozdělena do pěti kapitol, v nichž se snažím objasnit události od jejich příčin až po důsledky. První je zasvěcena výchozí situaci, kde se snažím ukázat, co předcházelo tomuto revolučnímu hnutí a vedlo k celosvětovým projevům nespokojenosti se soudobými poměry. Tato kapitola je psána v globálním kontextu. Druhá část se věnuje případu Francie. Rozebírá vnitrostátní události od počátku vzniku krize až po její dopady na společnost. Cílem třetí kapitoly je nastínit francouzskou mezinárodní politiku v této době a zaměřit se především na její vztahy s východním blokem, zvláště s Československem. Snažím se také porovnat její stanovisko před a po roce 1968. V předposlední kapitole se zabývám postojem francouzské společnosti vůči ČSSR. Závěrečná kapitola je věnována globálním dopadům revolučních událostí tohoto roku a snaží se tak dokázat jejich důležitost jak v prostorovém, tak v časovém měřítku.

Součástí práce jsou dotazníky, na něž odpovídali čeští i francouzští zástupci. Jejich pomocí bych chtěla ukázat, jaké jsou znalosti jednotlivých generací o tehdejších událostech, jak jsou vnímány, a porovnat výsledky ze západní Evropy s výsledky z někdejšího východního bloku. Práci doplňují také slogany a fotografie revolučních událostí, které mají za cíl přiblížit čtenářům atmosféru nepokojů a lépe je pochopit.

1. Výchozí situace

1.1 Svět na začátku šedesátých let

Na počátku šedesátých let byl svět v samé polovině studené války. Děлил se na Západ a Východ, mezi nimiž panovaly diametrální rozdíly jak v politické oblasti, tak v oblasti kulturní a sociální. Západ, jehož hlavní velmocí byly Spojené státy americké, a Východ, představovaný Sovětským svazem, se neustále předháněly ve všech doménách. Na Východě měl rozhodující slovo komunismus, zatímco protipól na Západě tvořil kapitalismus. Hranice mezi těmito dvěma oblastmi nebyla pouze ideová, materiálně ji ztvárňala železná opona vedoucí Evropou od severu k jihu po západní hranici NDR, Československa, Maďarska, Rumunska a Bulharska. Výstavba probíhala od konce druhé světové války a byla dovršena Berlínskou zdí postavenou v noci na 13. srpna 1961. Ta byla zrealizována z iniciativy SSSR jakožto vyvrcholení druhé berlínské krize s cílem zabránit masovým odchodům do západního bloku přes Berlín, jehož středem vedla hranice. Oba systémy však zaznamenaly počátkem šedesátých let hluboké krize, kdy na obou stranách vznikala různá hnutí protestující proti zavedeným pořádkům. Ke každé krizi však vedly jiné příčiny a historický vývoj.

Jaroslav Pažout v úvodu své knihy píše: „*Šedesátá léta minulého století byla ve znamení celosvětového pohybu, hledání alternativ k existujícímu stavu společnosti, který nebyl nikde považován za uspokojivý.*“¹ Projevy nespokojenosti dosvědčuje existence revolučních hnutí ve třetím světě, Východním bloku i na Západě. Kritika společnosti a autorit byla zároveň mnohonárodnostní (ryze národnostní chápání, ovšem v mnoha zemích najednou), nadnárodní (situace ve všech zemích vykazují některé shodné rysy a jednotlivé myšlenky jsou přejímány od jiných států; velkou roli zde hraje i rozšíření televize, jež internacionalizuje tyto národnostní fenomény) a nakonec i globální (zpochybnění celé společnosti ve všech ohledech společenského a politického života).

Západní svět zaznamenal výrazné sociální a kulturní změny po druhé světové válce. Po přidělovém systému zavedeném během válečných let, přišel najednou velký hospodářský rozvoj. Společnost, nadšená z náhlého blahobytu, tak rychle inklinovala ke konzumní kultuře. Toto období je také nazýváno nákupní revoluce. Zároveň rostl význam vzdělání, univerzity se stávaly přístupnými pro každého. Po druhé světové válce ovšem došlo k velkému nárůstu

¹ PAŽOUT Jaroslav. *Mocným navzdory: Studentské hnutí v šedesátých letech 20. Století*. Praha: Prostor, 2008, s. 9. ISBN 978-80-7260-186-8.

porodnosti, způsobeného návratem vojáků, a s generací tohoto baby boomu¹ se v šedesátých letech musely potýkat univerzity, jež nebyly na takové množství studentů přizpůsobené. Poválečná generace ovšem sdílela jiný pohled na svět než starší generace. Nová generace začala odmítat konzumní styl života, který způsoboval ztrátu identity a pocit odcizení. Navíc, zatímco starší generace se uchýlovala spíše ke kompromisům a pragmatismu, mladá generace se vyznačovala radikálním způsobem myšlení a inklinovala jak k pravicovému, tak k levicovému politickému spektru. Mládež se začala dostávat do role důležitého sociálního aktéra.

K oslabení důvěry v západní systém vedlo mimo jiné porušování liberálních a demokratických hodnot, což bylo v rozporu s jeho podstatou. V USA se lidé bouřili proti přetrvávajícímu rasismu, ve Spolkové republice Německo proti nedostatečné denacifikaci.

V průběhu šedesátých let se utvářel kulturní a politický proud, mezi nimiž nebyla žádná pevná hranice. Kulturní proud zároveň vyjadřoval smýšlení především nové generace o politické i sociální situaci a jejich požadavky. Vznikaly mnohé protestní písně, například *The Times They Are a-Changin'*² od Boba Dylana. Díky masové kultuře a jisté univerzálnosti se sbližovaly subkultury různých sociálních vrstev. Příkladem je rocková hudba, jež se stala populární po celém světě mezi všemi vrstvami obyvatelstva a která se přitom zrodila v černošských chudinských ghettech. Požadavky části společnosti představovalo také hnutí hippies (viz podkapitola 1.3). Mladá generace, odmítající tradiční hodnoty a náboženské praktiky, požadovala sexuální svobodu, s čímž je spjata i otázka antikoncepce. Toto období je tak nazýváno sexuální revolucí.

Co se týče nového politického proudu, vznikl nový myšlenkový směr a zároveň politické hnutí, tzv. Nová levice. Tento název pochází od amerického sociologa Charlese Wrighta Millse a rozšířil se především v USA a v západoevropských zemích. Stoupence měla především v řadách studentů a intelektuálů. Představovala heterogenní komplex mnoha ideových směrů, a tak neměla ani žádný politický program. Co však všechny přívržence tohoto hnutí spojovalo, bylo odmítání konzumní společnosti, stalinismu a reformistického socialismu. Její idey byly postaveny na teoriích neomarxismu, francouzského existencialismu, anarchismu či trockismu. Nová levice razila myšlenku, že je třeba politizovat celou společnost. Cíleně vyhledávala konfrontaci s režimem, aby odhalila jeho pravou tvář

¹ Graf v příloze č. 1

² Text v příloze č. 2

a přesvědčila tak masy lidí o realitě. Kladla důraz na „sebeorganizaci“, což vysvětlil Daniel Cohn-Bendit (viz 2. kapitola) následovně: *„Síla našeho hnutí je právě v tom, že se opírá o nekontrolovanou spontánnost [...] jediná šance hnutí je právě nepořádek, protože ten umožňuje lidem, aby uvažovali svobodně, a nakonec může vyvolat i jistou formu sebeorganizace“*¹ Zastávala totiž názor, že klasická politická strana brání masám, aby se samy vyjádřily, a stává se jejich manipulátorem. Jeden z jejích cílů bylo naučit lid antiautoritářskému myšlení, aby se mohl ubránit manipulaci vyšší mocí. Chtěla vybudovat samosprávný systém, tzv. demokracii rad, představující přímou demokracii. Kladla důraz na happeningy, které vytvářely prostor pro kolektivní tvoření a možnost působit na široké spektrum veřejnosti. Ačkoli neměla mnoho členů, její význam byl vysoký, což dokazuje kvalitu jejího působení.

V šedesátých letech došlo ke druhé feministické vlně. Vedle požadavků za lidská práva a zlepšení studijních podmínek se začaly ozývat i ženy. Požadovaly rovnocenné pracovní možnosti s muži, legalizaci potratů, zvýšení dotací pro školky a jesle a další. Čím dál tím více žen toužilo po nezávislosti a samostatnosti, což dokazuje i rostoucí počet rozvodů. Role žen postupně stoupala, a jelikož zakládaly vlastní nezávislé organizaci, měly i nemalý politický vliv.

Do této doby je datován i počátek teorie environmentalismu, jež prosazuje myšlenku, že lidstvo je neoddělitelná součást přírody a ne střed vesmíru. Rachel Carson, americká spisovatelka, vědkyně a ekoložka, byla první, kdo v roce 1960 upozornil na hrozbu ekologické krize.

Vlna protestů zastihla i Východ. Přestože požadavky se lišily (na Východě, konkrétně v Československu, se volalo především po uvolnění socialistického režimu, dostání více svobod a objevila se vize tzv. socialismu s lidskou tváří), aktéři a průběh protestů byli téměř stejní. I zde byla velká činnost připisována mládeži, protestovalo se prostřednictvím meetingů, manifestů (Dva tisíce slov Ludvíka Vaculíka). Mladí revolucionáři po celém světě, z Východu i ze Západu, toužili po přímé demokracii, přáli si, aby moc byla přesunuta z elitních skupin masám lidu a volali po společnosti, v níž má jedinec své osobní svobody.

¹ PAŽOUT Jaroslav. *Mocným navzdory: Studentské hnutí v šedesátých letech 20. Století*. Praha: Prostor, 2008, s. 32. ISBN 978-80-7260-186-8.

Protestní hnutí šedesátých let zasáhlo celý svět a mělo mnoho rozdílných domén, společnou částí na celém světě ovšem zůstal antiautoritářský postoj.

1.2 Vietnamská válka

Vietnamská válka vzbudila reakce po celém světě a byla jedním z hlavních podnětů protestních bouří na Západě. K velké informovanosti o dění na vietnamských frontách přispěly moderní technologie, jež umožnily obyčejným lidem sledovat bojující vojáky, vzdálené půl světa, z televizní obrazovky v pohodlí domova. Tento konflikt je jinak nazýván první válka v přímém přenosu.

Oblast Indočíny, od poloviny 19. století kolonizována Francií, se po druhé světové válce začala bouřit proti její nadvládě a přidala se k procesu dekolonizace. Francie se ovšem se ztrátou tohoto území nechtěla smířit, a tak proces dekolonizace na tomto území byl násilného charakteru. V roce 1946 Francouzi uznali území severního Vietnamu pod Ho Chi Minhovým režimem¹ jako svobodný stát v rámci francouzského společenství. Existence těchto dvou režimů, francouzského a Ho Chi Minhova, v jednom společenství se však navzájem nesnesla. Vzhledem k Ho Chi Minhovu cíli - národnímu osvobození a modernizaci Vietnamu – začalo mezi těmito dvěma stranami stoupat napětí, které 26. listopadu přešlo ve válečný konflikt². Nejdříve, po nástupu prezidenta Trumana do funkce, začaly Spojené státy podporovat Francii. Chtěly totiž obnovit vliv evropských mocností, aby tvořily protipól Sovětskému svazu, a USA se mohly vrátit k politice izolacionismu. S nástupem studené války ovšem vizi politiky izolacionismu opustily a postavily se po bok Francie, aby jí pomohly v boji proti komunistickému Vietminhu.

Následkem války v Indočině byly Ženevské dohody³, které rozdělily vietnamské území na dva státy, hranici mezi nimi tvořila 17. rovnoběžka s přilehlým demilitarizovaným pásmem. Severní Vietnam se stal komunistickým s vládou Ho Chi Minha a hlavním městem Hanoj, Jižní Vietnam se sídlem v Saigonu byl pod vládou Bao Daia. Z Indočíny odešla všechna francouzská vojska a na rok 1955 byly naplánovány volby, které se však v případě Vietnamu nikdy neuskutečnily. Ministerský předseda Jižního Vietnamu Ngo Dinh Ziem totiž uspořádal

¹ Vietminh: Národnostní komunistické hnutí založené v roce 1941 Ho Chi Minhem za účelem vyhnání Francouzů z Indočíny; předchůdce Vietcongu

² Indočínská válka (1946 – 1954)

³ Výsledek Ženevské konference (26.4. – 21.7.1954), řešily se dva problémy: sjednocení Korey (nebyl vyřešen) a nastolení míru v Indočině – byla vyhlášena nezávislost Kambodži a Laosu, rozdělení Vietnamu

referendum, porazil Bao Daie, vyhlásil Republiku Vietnam a sám se jmenoval prezidentem. Nastolil policejní režim založený na represích a korupci., jeho moc byla posílena americkou vojenskou pomocí. Proti této situaci však začal stoupat odpor a Hanoj začala podporovat jižanské partyzány. 29. 12. 1960 vznikla Národní fronta osvobození Jižního Vietnamu zvaná Viet Cong s cílem sjednotit oba Vietnamy pod komunistickou vládou. Používala teroristické taktiky a unesla tisíce civilistů Jižního Vietnamu. Napětí se stupňovalo, USA posílalo do Vietnamu stále nové vojáky.

Skutečné válce předcházela tzv. vrtulníková válka. V roce 1962 zplnomocnil prezident Kennedy americkou armádu k opětování palby Vietkongu. Navíc v té době začal Sovětský svaz podporovat armádu Pathet Lao¹ v Laosu, což ještě více přispělo k napjaté situaci. Vietnamská válka se tak stala záminkou pro boj ideologií Západu a Východu, USA a SSSR.

Mnoho reakcí ve světě vyvolalo upálení sedmi buddhistických mnichů v Jižním Vietnamu na protest proti Ziemovu režimu, k němuž došlo během léta 1962. Ziemova vojska přepadala pagody, zatýkala a vraždila mnichy. Těchto bouří využil Mao Ce-Tung, čínský diktátor, a vyslovil podporu pagodám. K nespokojeným buddhistům se přidalo mnoho studentů, což mělo za následek zavření univerzity v Saigonu a Hue a pozatýkání tisíců studentů.

Spojené státy vyslovily značný nesouhlas se Ziemovým režimem a 1. listopadu 1962 pomohly vietnamské armádě k převratu a následnému nastolení vojenské junty v čele s Duong Van Minhem. USA se stavělo proti možnosti neutrálního postoje Jižního Vietnamu a podporovalo boj proti Vietkongu. V roce 1964 proběhl další převrat a Nguyen Khanh se násilím chopil moci v Saigonu, kde následkem toho zavládl politický chaos. USA stále zvyšovaly počet svých vojáků na vietnamském území a navrhovaly přesunutí války na území Severního Vietnamu. Naopak OSN, Francie i SSSR usilovaly o obnovení ženevských jednání a o pokus o nalezení mírového řešení.

Impulsem k vyhlášení skutečné války bylo napadení torpédoborce Maddoxu severovietnamskými čluny v Tonkinském zálivu v noci na 2. srpna 1964. Americký prezident Lyndon Baines Johnson nařídil útoky na Severní Vietnam a Kongres schválil rezoluci o Tonkinském zálivu, čímž mu dal pravomoci k podniknutí nezbytných opatření k odražení ozbrojeného konfliktu proti silám USA. Americká vojska takto mohla odpovědět bombardováním Severního Vietnamu na útok Vietkongu na americkou základnu v Pleiku

¹ Komunistické hnutí

7. prosince 1965. Zajímavé je, že právě v době bombardování se v Hanoji nacházel sovětský premiér Alexej Kosygin. Postupně ovšem Američané začali podnikat útočné operace i bez předchozího útoku ze strany Vietkongu, navíc neustále zvyšovali počet svých vojáků a válka ve Vietnamu se tak stávala vysloveně americkou záležitostí.

Obrat ve válce znamenala ofenzíva Tet. 30. ledna 1968 Vietcong neočekávaně zaútočil proti Jižnímu Vietnamu. Americká vojska byla nucena ustoupit a ofenzíva Tet se stala symbolem americké neschopnosti a prohry. Následkem této vojenské operace se Johnson rozhodl z Vietnamu stáhnout a zahájit jednání na diplomatické úrovni. 13. května 1968 začala jednání v Paříži a k dosažení míru tak přispěl velkou měrou i francouzský prezident de Gaulle. 31. října téhož roku USA zastavilo bombardování Severního Vietnamu.

Spojené státy prohlásily, že jejich účast ve válce byla nezbytná, jelikož byly povinovány zastavit šíření komunismu a zachránit tak vietnamský lid. Johnson, stejně jako mnozí jeho předchůdci, věřil v dobrotu Spojených států a jejich jakousi nepsanou povinnost napravovat špatnosti lidstva. Vietnamská válka vyvolala ve světě celou řadu reakcí. V Japonsku a na americkém i evropském kontinentu lidé protestovali proti bombardování. Vietnamský konflikt přispěl ke globalizaci antiautoritářského postoje, jelikož vyvolal kritický pohled na politiku USA ve značné části světa. Je považován za vykořisťování třetího světa západním imperialismem.

1.3 USA

Kritice angažování se ve vietnamské válce musely Spojené státy čelit i ve své vlastní zemi. Důležitým aktérem protestního hnutí se stala organizace Students for a Democratic Society¹ (dále jen SDS), jež se po rychlém zvyšování počtu amerických vojáků ve Vietnamu od roku 1965 stala největší a nejvlivnější radikální americkou studentskou organizací šedesátých let a symbolem válečné rezistence.

Zatímco čím dál více mladých Američanů odjíždělo bojovat do Vietnamu (v roce 1964 jich bylo 24 000, v roce 1965 184 000 a v roce 1968 dokonce 500 000) a celkový zájem USA se upínal k jihovýchodní Asii, na samotném americkém území docházelo k mnohým sociálním nepokojům. 17. dubna 1965 během demonstrace ve Washingtonu, jíž se zúčastnilo

¹ překlad: Studenti za demokratickou společnost

25 000 lidí, pronesl prezident SDS Paul Potter projev s názvem „Naming The System“¹. Prohlásil, že řada přítomných vyrůstala v přesvědčení, že USA je silný, avšak zároveň skromný národ respektující integritu jiných národů a jiných systémů, zapojující se do válečných konfliktů, až když není jiného východiska (tradiční americká politika izolacionismu), národ zaměřující se na prvním místě na svůj životní styl. Nicméně studená válka změnila postoj tohoto státu, jehož zahraniční politika se stala aktivnější a agresivnější. Zatímco se prezident USA nechával slyšet, že bojuje za svobodu Vietnamu, ve své vlastní zemi zaváděl kontrolu informací, manipulaci s tiskem, zabavování protiválečných materiálů a snažil se ovlivňovat veřejné mínění prostřednictvím zkreslených dokumentů, jako například „White Paper on Vietnam“². Paul Potter ve svém projevu řekl: „*Raději bych viděl Vietnam komunistický než nepřetržité podrobování se jeho ruin, jež způsobila americká nadvláda.*“³ Vyjádřil totiž také své přesvědčení, že právě válka vyvolaná Američany narušuje nezávislost Severního Vietnamu, jelikož ho nutí obracet se na Čínu a Sovětský Svaz o vojenskou podporu.

Vyčítal Pentagonu, že zatímco vede válku na území na opačném konci světa, zanedbává vlastní občany. Poukazoval, že mezi protestujícími se nacházejí studenti nespokojení s kvalitou vzdělání, negroidní občané bouřící se proti segregaci i chudá část občanů volající po zlepšení sociálních podmínek. A tak „*válka ve Vietnamu pouze zdramatizovala požadavky obyčejných lidí.*“⁴ Volal po změně systému, k němuž by mohl dopomoci vznik masivního sociálního hnutí, které by vedení státu vysvětlilo, že jeho problémy nejsou nikde v zahraničí, nýbrž v samém jeho vnitřku, a dovedlo by ho k demokratické a lidské společnosti, kde je lidský život cenný. Přidal se také k názoru senátora Wayne Lymona Morse, že jestliže postoj Ameriky k Vietnamu bude nadále pokračovat stejnou cestou, mohou to být právě Spojené státy americké, kdo se stane největší hrozbou pro světový mír.

Spojené státy se potýkaly se zpochybněním zavedeného systému od počátku šedesátých let až do roku 1972, kdy USA úplně upustilo od své účasti ve vietnamské válce. Jeden z problémů, proti němuž se Američané bouřili, byla rasová segregace. Tzv. vzpoura kampusů začala v roce 1960 na univerzitě v Greensboro v Severní Karolíně, kde černošští

¹ překlad: Pojmenování systému

² překlad: Bílá listina o Vietnamu

³ *Students for a Democratic Society (SDS)* [online]. [cit. 2011-11-06]. Dostupné z <http://www.antiauthoritarian.net/sds_wuo/sds_documents/paul_potter.html>

⁴ *Students for a Democratic Society (SDS)* [online]. [cit. 2011-11-06]. Dostupné z <http://www.antiauthoritarian.net/sds_wuo/sds_documents/paul_potter.html>

studenti zorganizovali sit-in¹ Další manifestace za práva černochoů brzy následovaly i v dalších státech na jihu USA. V této době také vznikla organizace bojující za občanská práva nazývaná SNCC². V přístupu jižanských a severských černochoů se objevily značné rozdíly. Zatímco jižanští přívrženci Martina Luthera Kinga se přikláněli k nenásilným způsobům boje za svá práva, na severu vznikala daleko agresivnější hnutí. Do vedení SNCC se dostali radikálové jako Stokely Carmichael či Hubert Brown, kteří svým vystupováním vedli americkou společnost až ke krvavým konfrontacím. SNCC se změnil v organizaci Černá síla. V létě 1967 Brown dokonce prohlásil: „Říkám vám, abyste si raději opatřili zbraň. Násilí je nutné – a patří k Americe jako třesňový koláč.“³

Nejdůležitější osobností v boji za práva afroameričanů byl nepochybně Dr. Martin Luther King, jenž stál ve vedení Hnutí za americká občanská práva⁴ a významně přispěl k rasové rovnosti ve Spojených státech. K dosažení svých požadavků používal zásadně mírových nenásilných prostředků, inspiraci pro své nenásilné postupy bral ve své křesťanské víře a v učení Mahátmy Gandhího. 28. srpna 1963 pronesl během tzv. Pochodu na Washington u Lincolnova památníku projev I Have a Dream⁵, v němž volal po svobodě a rovnosti. V roce 1964 mu byla udělena Nobelova cena za mír. Jeho zavraždění 4. dubna 1968 vedlo k vlně rasových bouří po celých Spojených státech.

Zatímco Afroameričané bojovali za svá práva, bílá část obyvatelstva demonstrovala za zastavení jaderných pokusů, svobodu slova na univerzitách, respektování občanských svobod či neutrální postoj vůči Castrově režimu na Kubě. Na podzim 1964 dosáhli studenti univerzity Berkeley v Kalifornii v rámci Free Speech Movement⁶ svobody politického projevu na půdě univerzity.

Nespokojenost s americkým způsobem života, tzv. American way of life, způsobila vznik beat generation, tedy uměleckého hnutí padesátých a šedesátých let, jehož přívrženci se svým bohémským stylem života a undergroundovým uměním stavěli proti hodnotám, zvykům a zálibám konzumní americké společnosti. Mezi nejznámější spisovatele tohoto proudu patří Jack Kerouac, William Seward Burroughs či básník Allen Ginsberg. Z beatníků

¹ Způsob demonstrace spočívající v posazení se masy protestantů na veřejném místě, aby tak dali najevo svou nespokojenost mírovou cestou

² Student Nonviolent Coordinating Committee (Studentský nenásilný koordinační výbor)

³ KURLANSKY, Mark. 1968: *Rok, který otřásl světem*. Praha: Sloart, 2007, s. 25. ISBN 978-80-7391-026-6.

⁴ American Civil Rights Movement (1955- 1968)

⁵ Mám takový sen

⁶ Hnutí za svobodu slova

vycházelo v šedesátých letech hnutí hippies, tzv. děti květin. Hlásalo mír, lásku a svobodu. Tato kultura se rozšířila do dalších zemí a její pacifistické zásady ovlivnily i tamní politický vývoj.

1.4 Události ve zbytku světa

V roce 1968 to nebyly pouze Spojené státy a Francie, které byly zmítány nepokoji. Bouřlivé protesty probíhaly v celém světě. Každé hnutí mělo svá specifika vázaná na minulost daného národa, zároveň je však pojilo mnoho společného.

V Itálii byly protesty spojeny především s dělnickými požadavky a jejich touha po zvýšení životní úrovně. Na druhé místo pak Italové stavěli univerzitní změny. Italské hnutí bylo hodně ovlivněno marxismem, i z tohoto důvodu se hlavním aktérem stala právě dělnická třída. Italské bouře trvaly dlouho a postupně se radikalizovaly. V červnu 1968 turínští studenti skandovali: „*Jen násilí může pomoci tam, kde násilí vládne*“¹ a „*neměňte stát, zničte ho*“² Během následujícího roku byla slova převedena do praxe: levicoví radikálové spáchali několik atentátů použitím bomby. Sedmdesátá léta se poté nesla v napjatém duchu a vyvrcholila v roce 1978, kdy levicová teroristická organizace Rudé brigády zajala bývalého premiéra Alda Mora a po dvou měsících věznění ho zavraždila.

Ve Spolkové republice Německo se mladá generace potýkala s minulostí. Byla přesvědčena, že demokracie může být zajištěna pouze v případě, že zapomenou na nacistickou minulost. Následkem toho mnozí mladí lidé odvrhli generaci svých rodičů – generaci spojenou s Adolfem Hitlerem. Antimilitaristické tendence měly svůj původ nejen v kritice války ve Vietnamu, jež ovlivňovala názory celého světa, nýbrž také v touze zapomenout a dát najevo svůj odpor k holocaustu. Společnost, zastoupena především mládeží, jež i zde byla hlavním sociálním aktérem, se radikálně stavěla proti autoritě a kritizovala kapitalismus. Oblíbeným sloganem se stala tato rovnice: „*US = SS*“^{3,4} Toto přirovnání vypovídá o levicovém myšlení mezi částí mládeže.

¹ 1968: la révolution globale: Le Panoptique [online]. [cot. 2011-12-15]. Dostupné z <<http://www.lepanoptique.com/sections/histoire/1968-la-revolution-globale/>>

² 1968: la révolution globale: Le Panoptique [online]. [cot. 2011-12-15]. Dostupné z <<http://www.lepanoptique.com/sections/histoire/1968-la-revolution-globale/>>

³ US = Spojené státy; SS = Schutzstaffel; ozbrojené složky Hitlerovy nacistické strany NSDAP

⁴ 1968: la révolution globale: Le Panoptique [online]. [cot. 2011-12-15]. Dostupné z <<http://www.lepanoptique.com/sections/histoire/1968-la-revolution-globale/>>

Studenti ve Španělsku se vzepřeli proti útlaku Francovy diktatury a v Mexiku se z revolučních bouří stal krvavý masakr: 2. října 1968 policie zadržela stovky studentů a velké množství postřílela, z této noci vzešlo více než 300 obětí. Revoluční tendence však zasáhly i země jako Velká Británie, Nizozemí, Švédsko či Švýcarsko. Celý svět se zmítal v nepokojích.

2. Francie

2.1 Situace před rokem 1968 (politický, sociální a kulturní kontext)

Patrick Rotman ve své knize napsal: „*Květen 68, to není deset týdnů, které změnily francouzskou společnost. '68 je epicentrum sociálního a kulturního otřesu, který začal uprostřed šedesátých let a prodloužil se až do hloubky let sedmdesátých.*“¹ Květen 1968 byl největším stávkovým hnutím, jaké kdy Evropa poznala. Příčiny tak rozsáhlých nepokojů sahají do hloubky francouzské historie.

Francie je od 5. října 1958 pátou republikou a v letech 1959 – 1969 stál v jejím čele pravicový generál Charles de Gaulle, jenž změnil francouzskou ústavu tak, aby posílil pravomoci prezidenta. Po nestabilní čtvrté republice de Gaulle nastolil pevnou moc a po jistou dobu se mu dařilo udržet republiku v míru. Právě on ukončil válku v Alžírsku, nazývanou také „špinavá válka“², která probíhala v letech 1954 – 1962. Francie se během ní pokusila udržet své výsadní postavení v alžírské kolonii. Francouzská armáda se dopouštěla nelidského násilí a vláda cenzurovala veškeré informace. Francouzská veřejnost, zpočátku díky propagandě nakloněná této válce, začala postupem času projevovat svou nespokojenost s konfliktem a toužila po nastolení míru. Na veřejnost totiž pronikly fotografie francouzských vojáků a jejich zákroků proti Alžírčanům. Chování francouzské armády začalo být srovnáváno s německým wehrmachtem³ za druhé světové války. Šokovaná francouzská veřejnost tak začala požadovat ukončení války, podporovala Alžírskou frontu osvobození. Tato krize vedla i ke zvýšení popularity levicově radikálních skupin především mezi mladou generací, což mělo vliv na i na politickou situaci v roce 1968. Podle nedávných průzkumů, 60 % dnešní francouzské veřejnosti odsuzuje násilí, jehož se francouzští vojáci dopustili, a 50 % si přeje pronásledování provinilých vojenských důstojníků⁴. Válka skončila vyhlášením nezávislosti Alžírsko stanovenou ve smlouvách z Evianu z 18. března 1962.

Během de Gaullovy vlády Francie udělala v některých doménách více pokroků než za celé předchozí půl století. Křivky urbanizace se rychle zvýšily, což způsobilo vznik mnoha předměstí a celkovou proměnu sociálních struktur. Objevují se názory, že právě během jeho vlády přešla Francie z 19. století do 20. Francie se stabilizovala po vnitropolitické stránce,

¹ ROTMAN, Patrick. *Mai 68, Raconté à ceux qui ne l'ont pas vécu*. Seuil, 2008, s. 10. ISBN 978-2020965965.

² „La Sale Guerre“

³ = ozbrojené síly fašistického Německa v letech (1935 – 1945)

⁴ Graf v příloze č. 3

stoupila její mezinárodní prestiž, ekonomika slavila úspěchy. Nicméně v polovině šedesátých let nastal obrat. Hospodářský vývoj se zpomalil, ceny rostly a s nimi i nezaměstnanost.

Postupně tak sílily levicové tendence, stejně jako ve zbytku světa.¹ Vlivem alžírského konfliktu se rozvinula radikálně levicová politika, která se oddělila od klasické levice představované stranami SFIO² a PCF³. 3. dubna 1960 tak vznikla PSU⁴, jež se chtěla osvobodit od PCF, jež byla považována za dogmatickou, i od SFIO, která byla souzena oportunistickou. Komunistické a socialistické ideologie nabývaly na popularitě, nicméně stalinistická forma socialismu byla odmítána. Proto se nabízely dvě možnosti: komunismus dle Trockého, který by vyžadoval návrat k samému původu komunismu a novou revoluci, osvobozenou od Stalinových praktik; či čínský model představovaný jeho vůdcem Mao Ce-tungem. Našlo se také mnoho přívrženců kubánské revoluce v čele s Fidelem Castrem a Che Guevarou, jenž se po zavraždění stal ikonou. V lednu 1968 se v kubánské Havaně konal kulturní kongres, jehož se účastnilo mnoho evropských intelektuálů. Jeho jednání utvrdilo přesvědčení, že je třeba bojovat proti americkému imperialismu.

De Gaullovými prioritami v zahraniční politice (viz kapitola 3.1) bylo významné postavení Francie ve světovém kontextu a její nezávislost na jiných státech, obzvláště USA. To také vedlo k rozhodnutí odstoupit z velení NATO⁵ v roce 1966, čímž demonstroval sílu Francie a chtěl tak zemi dovést k vojenské nezávislosti na jiných státech, především USA. Toho roku tak z Francie odešla všechna cizí vojska a sídlo organizace se přesunulo z Paříže do Bruselu. Francie se do velení NATO vrátila až o 43 let později, v roce 2009 za vlády Nicolase Sarkozyho.

De Gaulle přeorientoval francouzskou zahraniční politiku na východní státy. Upustil od spojení se Západem a naklonil se k SSSR a maoistické Číně. V Evropě prosazoval myšlenku tzv. Evropy národů (*l'Europe des patries*) uspořádané kolem francouzsko-německé osy. Jeho zahraniční politika se však setkávala s kritikou společnosti. Postupně ztrácel své přívržence, o čemž svědčí i výsledek prezidentských voleb roku 1965. Utkal se v nich s levicovým kandidátem Françoisem Mitterandem, jenž obdržel 45,5%. Volbu sice vyhrál, nicméně až ve druhém kole, a výsledek již nebyl natolik jednoznačný, jak by se dalo očekávat

¹ Grafy v příloze č. 4

² Section française de l'Internationale Ouvrière = Francouzská sekce dělnické Internacionály

³ Parti communiste français = Francouzská komunistická strana

⁴ Parti socialiste unifié = Sjednocená socialistická strana

⁵ Severoatlantická aliance

na začátku jeho prvního volebního období. Tato volba zároveň ukázala politické spektrum rozdělené na dvě pole.

Během šedesátých let se zvýšila životní úroveň většiny Francouzů. Každý rok narůstaly reálné mzdy o 3,6%, což vedlo ke zvýšení spotřeby konzumního zboží jako automobilů a televizí. Nicméně všechny sociální třídy na tom tak dobře nebyly.

V šedesátých letech byla ve Francii velmi silná dělnická třída zastupována CGT (odborníky)¹. Nicméně tato třída se v těchto letech rozdělila na dvě skupiny. Přibýlo totiž kvalifikovaných dělníků s maturitou či diplomem, což způsobilo nerovnosti v této sociální vrstvě. Nediplomovaní dělníci se museli potýkat s velice špatnými podmínkami. Vzniklé propasti způsobily řadu násilných konfliktů, k nimž docházelo od začátku roku 1967, a továrny byly často okupovány dělníky. Především nekvalifikovaní dělníci pak stáli za dělnickou vzpourou na jaře 1968.

Vláda generála de Gaulla byla postavena na autoritě prezidenta, období jeho vládnutí bylo nazýváno „bonapartismus generála de Gaulla“. Byl mu vyčítán nedostatek dialogu, což byla také jedna z příčin zrodu antiautoritářského postoje ve Francii. Ve Francii vznikla obrovská propast mezi moderní ekonomikou a zkostnatělostí mravů, což vedlo nejen k pokládání politických otázek, nýbrž i ontologických a existenciálních, typu „Kdo jsem?“, „Jaké je mé místo ve společnosti?“ Jedním z hesel bylo: „Mluvím, tedy jsem.“ Na takové myšlenky byla citlivá obzvláště mladá generace. Lidé do dvaceti let tvořili v roce 1968 jednu třetinu populace, ve věku mezi 16 a 24 lety jich bylo 8 milionů. Byla to totiž generace baby-boomu z doby po druhé světové válce (viz kapitola 1.1). Právě tato generace se stala hlavním sociálním aktérem květnových bouří.

Na konci šedesátých let kapacity univerzit nestačily a to hned ze tří důvodů: generace baby-boomu; zlepšení sociálních podmínek, tedy i zvýšení poptávky po vzdělání; politika prodloužené školní docházky: v roce 1959 vešla v platnost reforma Berthoin, která nastavila školní docházku povinnou do šestnácti let. V důsledku těchto tří faktů stoupl počet univerzitních studentů z 215 000 na začátku desetiletí až na 625 000 na jeho konci. V roce 1968 jich bylo 586 000. Nejvíce studentů, 200 000, se nacházelo v Paříži, i proto bouře vypukly právě zde.

Zkostnatělé zastaralé univerzitní struktury se nestačily adaptovat rychlému nárůstu studentů. Ozývalo se čím dál více projevů nespokojenosti s kvalitou výuky, která se jevila jako

¹ Confédération générale du travail = Všeobecná konfederace práce

neefektivní, nastávaly problémy s ubytováním. Narychlo se vystavovaly univerzitní kampusy i v provinčních francouzských městech. Exemplárním příkladem je univerzita v Nanterre otevřená roku 1964 čítající 11 000 studentů (viz kapitola 2.2.). Již od roku 1965 docházelo k revoltám v univerzitním prostředí, během nichž bylo leckdy třeba policejního zásahu, jmenovat můžeme Montpellier na jihu Francie či Antony v departementu Ile-de-France nedaleko Paříže. V Nanterre 21. března 1967 stovka studentů obsadila dívčí ubytovny. Mládež hodnotila internátní pravidla jako středověká, například chlapci měli právo přijímat dívky ve svých pokojích, naopak to však nebylo možné. Studenti požadovali výrazné změny týkající se svobody politického shromažďování, svobody pohybu i sexuální svobody.

Mladá generace byla ve Francii ovlivněna kulturou přicházející z Ameriky. Inklinovali k rockové hudbě, sympatizovali s hnutím hippies, což vedlo i k touze po sexuální svobodě. S bouřlivými událostmi roku 1968 je spjata i otázka antikoncepce, kterou ve Francii povolil až zákon Neuwirth schválený v prosinci 1967. Nicméně spisovatelka Sophie Chauveau se vyjadřuje k reálné situaci v této otázce následovně: *„[zákon Neuwirth] zůstává prakticky neaplikovaný z důvodu rezistence administrativy a francouzské zkostnatělé společnosti až do doby, kdy vyjde vyhláška k jeho aplikování v rámci pokračujících protestů v době po šedesátém osmém. Vzemi jako Francie bylo třeba radikálnějších protestů, aby antropologický posun dospěl až do cíle svého závodu.“*¹ Mladá generace volala po právu žít pro radost a ne se řídit morálkou diktovanou dobrými mravy.

Díky velké popularitě rockové hudby byla kritika společnosti často vyjadřována písněmi. O událostech z jara 1968 zpívá například Claude Nougaro ve skladbě Paris Mai, v níž vykresluje pomocí sarkastických slov pocit zmatku tehdejší společnosti. Kultura hippies se ve Francii rozšířila především díky Jean- François Bizotovi, jenž editoval magazín Actuel.

Studenti toužící po změně se začali zapojovat do politiky. Důležitou roli v prosazování jejich požadavků sehrál UNEF², což jsou tradiční odbory zastupující studenty. Druhou tradiční levicovou studentskou organizací byl UEC³, vedený členy francouzské komunistické strany (PCF). Vliv obou svazů však postupně slábl, jelikož se začala formovat drobná levicová uskupení odvolávající se na myšlenky Trockého (JCR⁴, OCI¹) či Mao Ce-tunga (UJC-ml²), která

¹ *Les années 68. Un Monde en mouvement. Nouveaux regards sur une histoire plurielle (1962 – 1981)*. France: BDIC, 2008, s. 43. ISBN 978-2-84950-18-70.

² Union Nationale des Etudiants de France = Národní svaz francouzských studentů

³ Union des Etudiants Communistes = Svaz komunistických studentů

⁴ Jeunesses Communistes Révolutionnaires = Revoluční komunistická mládež

vzala záležitost do svých rukou. I ve Francii se totiž začaly šířit idey nové levice (viz kapitola 1.1). Její přívrženci vydávali časopisy jako „Socialisme ou Barbarie“³, do něhož přispíval i Čech Jiří Veltruský, jenž roku 1948 emigroval a publikoval pod pseudonymem Pavel Bartoň (ve Francii často nazýván Paul Barton). Další tisk nové levice představoval například „Arguments“⁴.

Nicméně francouzští studenti nevyjadřovali svůj nesouhlas jen s vnitrostátní situací, stejně jako v celém světě i zde masivně protestovali proti americkému působení ve Vietnamu. Demonstrace proti tomuto konfliktu v jihovýchodní Asii probíhaly od roku 1966. Právě americké chování bylo jednou z příčin antiimperialistických a antikolonialistických tendencí a hledání lepšího života v levicové politice.

2.2 Začátek roku 1968

Prezident de Gaulle započal svůj novoroční projev se slovy: „Zdravím rok 1968 s klidnou myslí“⁵. Ve své řeči vykazoval vysoké sebevědomí a prohlásil, že právě Francie bude spasitel světa a pomůže uzavřít mír ve Vietnamu i na Blízkém východě. Francie podle jeho slov neměla v té době ve světě nepřítel a na rozdíl od okolního světa, potýkajícího se s projevy nespokojenosti, byla stabilní. Zmínil: „Není možné si představit, že by dnes Francie mohla být, jako v minulosti, paralyzována krizí.“⁶ Téměř nikdo neočekával velké změny ve vnitrostátních záležitostech. Veškerá pozornost tisku se upínala hlavně na zahraniční události. Jen premiér Georges Pompidou počítal s několika problémy, které by nastupující rok mohl přinést. Předpokládal sílící moc levicové opozice, jíž se podaří se sjednotit, nicméně prohlásil, že se jí „nepodaří vyprovokovat krizi.“⁷

Navzdory optimistickým prognózám vedení však s nástupem roku 1968 frekvence a síla protestů neustále rostla. V lednu došlo k prvním násilným střetům mezi gymnazisty a policisty poté, co byl z gymnázia Condorcet v Paříži vyloučen student, militantní trockista, Romain Goupil kvůli politickým aktivitám: vytvořil Akční výbory gymnazistů (CAL)⁸, které

¹ Organisation communiste internationaliste = Komunistická mezinárodní organizace

² Union des jeunes communistes – marxistes-léninistes = Svaz marxisticko-leninistické komunistické mládeže

³ Socialismus nebo Barbarství

⁴ Argumenty

⁵ KURLANSKY, Mark. 1968: *Rok, který otřásl světem*. Praha: Sloart, 2007, s. 21. ISBN 978-80-7391-026-6.

⁶ KURLANSKY, Mark. 1968: *Rok, který otřásl světem*. Praha: Sloart, 2007, s. 23. ISBN 978-80-7391-026-6.

⁷ KURLANSKY, Mark. 1968: *Rok, který otřásl světem*. Praha: Sloart, 2007, s. 22. ISBN 978-80-7391-026-6.

⁸ Comité d'action lycéens

později stály za studentskými revoltami tohoto roku. Od 20. do 27. ledna proběhly první manifestace CAL za znovupřijetí Goupila na gymnázium, což byla také první akce gymnazistů nezávislá na vysokoškolských studentech. 17. ledna došlo k násilným dělnickým protestům v bretaňském městě Redon a 26. ledna v Caen v Normandii, kde 4800 dělníků okupovalo továrnu SAVIEM¹. Do okupace se zapojila především mladá generace, průměrný věk činil 25 let.

26. ledna proběhly v Nanterre první povstalecké bouře. Po univerzitě se totiž roznesla zpráva, že existují černé listiny se jmény revolucionářských studentů, kteří budou následně sankcionováni. V reakci na to se utvořil průvod protestující proti policejnímu dohledu a případnému odvolání Daniela Cohn-Bendita, což byl student Nanterre stojící v čele studentských bouří. V tomto období byl přezdíván „červený Dandy“², jelikož se přikláněl k anarchokomunismu³. Tento protest si vynutil zásah policejních jednotek.

Protestní hnutí studentů a dělníků se postupně začala spojovat. 11. března spolu tyto dvě skupiny manifestovaly v Bordeaux. Do stávek a demonstrací se zapojovali i umělci: 14. února došlo ke střetům s policií před kinematékou, jichž se krom politických aktivistů jako Cohn-Bendit účastnili i režiséři tzv. nové vlny⁴ a další slavné osobnosti. Tento den byl nazván „Den obušků“⁵. Tato manifestace reagovala na odvolání Henriho Langloise, ředitele Francouzské kinematéky, Andréem Malrauxem, ministrem kultury, z 9. února, což vyvolalo vlnu protestů ve Francii i ve světovém kulturním světě. Režisér Jean-Luc Godard svolal „děti kinematéky“ k seskupení se u Trocadéra. Tato akce se neobešla bez množství zraněných.

20. března byl zadržen student Xavier Langlade poté, co Národní výbor Vietnamu⁶ zpusťošil pobočku finanční společnosti American Express nedaleko Opery v Paříži. Tímto činem CVN protestovala proti americkému angažování ve Vietnamu. Na zadržení Xaviera Langlada reagoval Daniel Cohn-Bendit, jenž v pátek 22. března kolem 21 hodin svolal studenty do jedné univerzitní posluchárny. Shromáždění studenti (bylo jich 142) se rozhodli pro okupaci administrativní části univerzity. V jednu hodinu ranní se konala další schůze studentů, při níž vzniklo Hnutí 22. března. Jméno hnutí bylo vybráno ve spojitosti s Hnutím

¹ Výrobce nákladních automobilů a autobusů

² „Dandy le rouge“

³ Anarchokomunismus (též libertinský komunismus) je politický směr hájící vizi beztřídní společnosti bez vládnoucí třídy; je to tedy v zásadě levicový směr, zároveň se však staví proti tradiční levici představovanou komunistickou stranou

⁴ Nouvelle Vague

⁵ Journée des matraques

⁶ Comité Vietnam national (CVN)

26. července¹, jemuž tak chtělo vzdát poctu. Mezinárodní symboly měly pro studenty velkou váhu. Po celý duben se univerzita v Nanterre potýkala s velkými nepokoji – Hnutí vydávalo antiimperialistický tisk, vyprovokovávalo konflikty s profesory, diskutovalo o válce ve Vietnamu, vyučování tak bylo velice narušeno. Opravdový konflikt jara 1968 tak vypukl právě zde – proto se této univerzitě říkalo „červená Nanterre“².

2.3 Květen 1968

2.3.1 Studentské hnutí

Největší studentské a sociální protesty zachvátily Francii v květnu 1968 a pokračovaly až do června. Z toho důvodu se často toto rozsáhlé dění shrnuje pod označení „Květen 68“³, ačkoli zdaleka nemůžeme vymezit důležité události pouze na tento jediný měsíc.

2. května byla univerzita v Nanterre uzavřena a Daniel Cohn-Bendit poslán před disciplinární řízení. Následujícího dne se na dvoře Sorbonny v latinské čtvrti pořádal meeting na vyjádření solidarity se studenty z Nanterre a s Cohn-Benditem. Během sešlosti se objevily zvěsti o příchodu komanda hnutí Occident⁴, studenti uvnitř Sorbonny se začali připravovat na obranu. Nakonec se však informace ukázaly být pouhou poplašnou zprávou. Náznaky však stačily, aby rektor zavolal policii. 3. května 1968 tomu bylo poprvé, co vstoupily policejní jednotky na půdu Sorbonny.

Policie se rozhodla odvést zadržené na stanici pro zkontrolování jejich identity. Toto se týkalo politicky angažovaných studentů, kteří se nacházeli uvnitř Sorbonny. Ostatní studenti, kteří v tu chvíli byli za zdmi univerzity, se začali bouřit, když viděli policejní jednotky zadržovat jejich spolužáky. Policie zablokovala celou Latinskou čtvrť. Její jednání vůči studentům bylo násilné, nebránila se používání obušků a k největším incidentům z její strany docházelo na bulváru Saint Michel. Patrick Rotman, pamětník jarních bouří, shrnuje ve své knize dění tohoto dne následovně: „*Studenti a turisté posedávají na terasách kaváren na každých dvaceti metrech, je krásně, kolemjdoucí jsou početní[...] a najednou hordy policistů*

¹ Guerrilové hnutí na Kubě pod velením Fidela Castra proti diktátoru Fulgenciovi Batistovi

² „Nanterre la rouge

³ Mai 68

⁴ = Západ; extrémně pravicové hnutí, jež se během roku 1968 dostávalo často do konfliktu s extrémně levicovým hnutím, k těmto ideologickým střetům docházelo i uvnitř univerzitních kampusů

v pláštích zaplňují kavárenské terasy a převracejí stoly pronásledují mládež. Nikdo ničemu nerozumí.“¹

Zadržení studenti byli propuštěni v sobotu 4. května ve 2 hodiny ráno. Poté se sešli na Ecole Normale Supérieure² spolu s vedoucími osobnostmi levicového hnutí. Byla to jakási revoluční a marxistická avantgarda, která sehrála rozhodující roli během prvního květnového týdne. Během této schůze byla naplánována manifestace na pondělí 6. května. Právě tento den měl totiž Daniel Cohn-Bendit předstoupit před disciplinární komisi. Během víkendu policie náhodně zadržela několik dalších mladých lidí, a tak protestující skandovali heslo: „Propustíte naše spolužáky!“ V této době byly tři hlavní požadavky studentů následující: evakuace policejních sil, znovuotevření Sorbonny, propuštění uvězněných spolužáků.

Jelikož premiér Georges Pompidou byl na oficiální cestě v Íránu a Afghánistánu, nemohl zasáhnout. Prezident de Gaulle nařídil obnovení pořádku - žádná vláda nemohla tolerovat násilí v ulicích. Bezohledná represe však vyvolala další vlnu nespokojenosti a do ulic vycházelo čím dál více protestujících. Ráno 6. května bylo v Latinské čtvrti na 3 000 manifestantů, v odpoledních hodinách už 20 000. Od 7. května se nepokoje šířily do zbytku Francie, ve středu zájmu však zůstávala Paříž.

Televizní vysílání bylo cenzurováno, zaměstnanci ORTF³ vyhlásili na protest stávkou. Novináři i široká veřejnost se postavili na stranu studentů. Podle průzkumu IFOP⁴ 61% dotázaných hodnotilo studentské požadavky jako oprávněné. 8. května se na stranu studentů přidala i řada profesorů a slavných osobností. 9. května se před Sorbonnou konal sit-in, jehož se účastnilo 3000 studentů. Proběhl v klidu, studenti diskutovali o svých požadavcích, nicméně vláda a především de Gaulle otevřít Sorbonnu stále nechtěl.

10. květen znamenal obrat v květnových událostech. Kolem 30 000 osob se shromáždilo na náměstí Denfert-Rochereau v 18:30. Mimo vysokoškoláků se zde sešli i gymnazisté. Průvod došel v klidu až k Sorbonně. Kolem 21. hodiny však někteří začali vytrhávat dlažbu, aby se zabavili. Tento způsob oživení manifestace se rozšířil a ve 23 hodin stály v Latinské čtvrti čtyři desítky barikád.

¹ ROTMAN, Patrick. *Mai 68, Raconté à ceux qui ne l'ont pas vécu*. Seuil, 2008, s. 43. ISBN 978-2020965965.

² Jedna z nejslavnějších francouzských „grandes écoles“ (vysokých škol).

³ Office de Radiodiffusion-Télévision Française = Francouzská kancelář rozhlasového a televizního vysílání

⁴ Institut français d'opinion publique = Francouzský institut veřejného mínění

Paralelně s děním v ulicích probíhalo několik jednání. Jedno se týkalo propuštění vězněných studentů. Alain Geismar, vedoucí SNE-SUP¹, informoval o výsledku v rádiu Luxembourg: vláda nemůže studenty propustit, bylo by to protiprávné. Další jednání se dotýkalo otevření Sorbonny. Cohn-Bendit byl kolem půlnoci přijat u rektora, kde tento požadavek vznesl. Ministr školství Alain Peyrette se obával výsledku této schůzky, a tak zavolal rektorovi univerzity a nařídil mu ukončit jednání.

Vláda měla v tuto chvíli již jen dvě možnosti: nechat situaci tak, jak je, což by znamenalo výhru studentů, nebo vyklidit ulice, což mohlo znamenat jisté ztráty. Bylo rozhodnuto o druhé možnosti. Ve dvě hodiny ráno dal prefekt pařížské policie Maurice Grimaud rozkaz k odklizení barikád. Došlo k násilným střetům, policie používala granáty slzného plynu. Na obou stranách došlo k více než tisíci zraněných. Noc z 10. na 11. května je nazývána Noc barikád. Znamenala obrat v květnovém dění, kdy se už nešlo vrátit zpět. Patrick Rotman se vyjádřil takto: *„Pokud jde o mě, dodnes jsem přesvědčený, že, jestliže by vláda bývala uspokojila ony tři požadavky před 10. květnem, datem, které se stalo bodem, za kterým již nebylo návratu, věci by se bývaly vrátily zpět do pořádku. Ale, jak každý ví, dějiny nestojí na ‚jestliže‘.“*² Když se v těchto dnech Pompidou vrátil do Francie, ihned byl přesvědčen o jediném řešení: přistoupit studentům na jejich požadavky. Především zastával myšlenku, že je třeba nechat bouřlivé hnutí odeznít a, aby protesty nedosáhly extrémistických tendencí, je třeba se vyhnout jakémukoli zbytečnému dramatizování situace. Přesvědčil de Gaulla a vládu o nutnosti tohoto postupu. Ukázalo se však, že na to už bylo opravdu pozdě.

Veřejnost byla šokována násilím ze strany policie. Na stranu studentů se postavily i odbory (CGT) a komunistická strana. Dělnické hnutí se připojilo ke studentům. Odbory vyhlásily na pondělí 13. května generální stávkou, do níž se zapojilo 59% aktivní populace. Tento den byl symbolický. Právě o deset let dříve se čtvrtá republika octla v krizi, což přivedlo k moci Charlese de Gaulla. Manifestanti skandovali: „Deset let, to stačí!“ Do ulic vyšli mnozí levicovní politici: François Mitterand, Pierre Mendès France a komunističtí představitelé. Sorbonna byla otevřena, což studenti přivítali s nadšením. Do tříd se vraceli dokonce za hudebního doprovodu. Z čistě studentské revolty se tak nyní stala politická a do popředí se dostala dělnická třída.

¹ Syndicat national de l'enseignement supérieur = Národní odbory vysokoškolského vzdělání

² ROTMAN, Patrick. *Mai 68, Raconté à ceux qui ne l'ont pas vécu*. Seuil, 2008, s. 67. ISBN 978-2020965965.

2.3.2 Dělnické hnutí

První továrnou, kde vypukly květnové protesty, se stala Sud-Aviation de Bouguenais nedaleko Nantes. 14. května podlehl okupaci dělníků. Tato třída v čele se CGT, povzbuzená úspěchy studentů, se rozhodla vzbouřit proti autoritě majitelů, ukázat svou sílu a využít příležitost pro dosažení svých požadavků. Ty se týkaly zvýšení platů, zlepšení pracovních podmínek, zavedení 40 hodinového týdne (v některých dělnických odvětvích byl až 52 hodinový) a zajištění sociálního zabezpečení. Krize se rychle přenesla do dalších továren po celém hexagonu. Během týdne 14. – 21. května dosáhl počet stávkujících 6 milionů. Největší moc měly odbory v metalurgickém průmyslu a v dopravě. 23. května proběhla generální stávka, jíž se účastnilo na sedm milionů stávkujících. Byla to největší stávka v dějinách francouzského dělnického hnutí.

Potřeba změny životního stylu se projevila ve všech profesních sektorech. Dotčení byli i architekti či lékaři. Objevovala se kritika podniků kvůli jejich hierarchické struktuře a strnulosti. Nejen studenti, nýbrž i dospělí v pracovním procesu chtěli, aby jejich slovu byla přikládána váha. Jedna pětina stávkujících podniků volala po samosprávě.

Moc se snažila najít východisko z krize, nicméně se zde střetávala stanoviska dvou předních mužů. Zatímco razantní prezident de Gaulle věřil v účinnost tvrdé represe a prosazoval odklizení vedení hnutí, předseda vlády Pompidou upřednostňoval mírové vyjednávání se CGT. Státní sekretář sociálních záležitostí odpovědný za otázky v zaměstnanosti Jacques Chirac začal jednat 22. května se zástupci odborů, přičemž nejdůležitější prostředník bylo CGT.

24. května se konalo shromáždění na Lyonském nádraží¹ v Paříži. Heslem této manifestace se stal slogan: „Všichni jsme němečtí Židé“². Zmíněné motto vykazovalo solidaritu s Danielem Cohn-Benditem, jenž byl židovského a německého původu a jemuž byl 20. května zakázán vstup na francouzské území za narušování veřejného pořádku. Cohn-Bendit byl často extrémistickým tiskem (komunistickým i anarchistickým) zpochybňován pro svůj původ. Zde se také odrazilo typicky francouzské protiněmecké a někdejší antisemitské cítění. Studenti toto heslo následně často používali i v pozměněných podobách jako „Všichni jsme nežádoucí“³, „Všichni jsme cizinci“, „Všichni jsme bezpapíráci“. Vyjadřovali tak

¹ Gare de Lyon

² „Nous sommes tous des Juifs allemands“

³ „Nous sommes tous indésirables“

solidaritě s lidmi z okraje společnosti a protestovali proti jejich vylučování ze společenského života.

24. května ve 20 hodin se poprvé od 3. května de Gaulle veřejně vyjádřil. Ve svém proslavu zrekapituloval závažnou situaci, v níž se Francie nachází: „*Naše země se nachází na hranici paralýzy.*“¹ Přiznal nutnost reform: „*Bez pochyb je třeba modifikovat struktury, tedy reformovat.*“² Na červen ohlásil referendum, v němž společnost rozhodne, zda si přeje de Gaulle nadále ve funkci: „...v několika závažných případech mi bylo uloženo dovést naši zemi k přijetí svého osudu, abych zabránil jiným v jejím zneužití. Jsem na to připraven, tentokrát opět. Ale, tentokrát opět, tentokrát především, potřebuji – ano, potřebuji – aby francouzský lid řekl, že to chce.“³ Připustil, že pokud by výsledek zněl „ne“, ze své funkce by odstoupil. Tento návrh byl mezi veřejností přijat špatně, jelikož, jak prohlásil Mendès-France, jenž stál v čele PSU: „o referendu se nediskutuje, nýbrž se o něj bojuje“⁴. Po skončení proslavu studenti na Lyonském nádraží, kde ho poslouchali v přímém přenosu, volali: „Adieu de Gaulle!“⁵ I na této manifestaci došlo k tvrdým střetům studentů s policií, které si dokonce vyžádaly dva mrtvé. V tuto dobu se již studentská, politická a dělnická krize prolínaly.

Po neúspěchu de Gaullova návrhu Pompidou zahájil jednání na ministerstvu sociálních věcí v ulici Grenelle v Paříži mezi vládou, podnikateli zastupovanými Paulem Huvelinem a odbory v čele s Georgem Séguyem. Všechny tři strany si přály ukončení stávek a nepokojů. Zde premiér zaznamenal úspěch, jelikož právě vláda se dostala do pozice vyjednávače. Nicméně dohoda, jež z jednání vzešla, uzavřená v pondělí 27. května v hotelu Châtelet, byla velice obecná a nikdy nebyla podepsána. Měla zajistit zvýšení minimální garantované mezioborové mzdy⁶ o 35%, zvýšení reálného platu o 10% a plánovala zavedení práva na vznik odborových sekcí v podnicích⁷. Toto právo bylo následně aplikováno 27. prosince téhož roku. Nicméně tyto výsledky neuspokojily dělníky a v továrně Renault v Boulogne – Billancourt, jež měla postavení jakési dělnické citadely, se dělníci rozhodli pokračovat ve stávce. Po vzoru

¹ *Discours du Général de Gaulle – 24 mai 1968* [online]. [cit. 2011-11-29]. Dostupné z <<http://www.linternaute.com/histoire/magazine/mai-68/discours/discours-4-de-gaulle-24-mai.shtml>>

² *Discours du Général de Gaulle – 24 mai 1968* [online]. [cit. 2011-11-29]. Dostupné z <<http://www.linternaute.com/histoire/magazine/mai-68/discours/discours-4-de-gaulle-24-mai.shtml>>

³ *Discours du Général de Gaulle – 24 mai 1968* [online]. [cit. 2011-11-29]. Dostupné z <<http://www.linternaute.com/histoire/magazine/mai-68/discours/discours-4-de-gaulle-24-mai.shtml>>

⁴ *Mai 1968* [online]. [cit. 2011-11-29]. Dostupné z <<http://www.pouvoir-ouvrier.org/histoire/1968.html>>

⁵ = „Sbohem, de Gaulle!“

⁶ SMIG (Salaire minimum interprofessionnel garanti)

⁷ Section syndicale d'entreprise

této továrny jednala i většina továren ve zbytku Francie. Dělníci se tak stali pány svých podniků. Prezidentův ani premiérův pokus o ukončení krize neuspěl.

Večer 27. května se konalo shromáždění revolučního hnutí na stadionu Charléty. Zde se do popředí dostal Pierre Mendès France, člen Sjednocené socialistické strany (PSU). Navrhoval změny v instituční úrovni. Nicméně vzhledem k velké myšlenkové pluralitě uvnitř skupiny sjednocené kolem něho tento pokus také neuspěl. Po svém neúspěchu byl odvolán ze svého místa poslance Grenoblu a podal demisi na členství v PSU.

Proti Mendès Franceovi se postavil François Mitterand, představitel strany CIR¹, nekomunistické levice. Ten svolal na 28. května na 11 hodin novinářskou konferenci za účelem ohlásit své vlastní řešení: jelikož současná moc již nemá po tolika nezdarech žádný vliv, jediným východiskem z krize je uspořádání nových prezidentských voleb. On sám oznámil svou kandidaturu. Zároveň navrhl prozatímní vládu pod vedením Mendès France. Poprvé se tak objevila možnost de Gaullova odchodu.

29. května se do vývoje událostí zapojila i komunistická strana, která spolu se CGT vyzvala k nové manifestaci. 600 000 protestujících volalo po nastolení lidové vlády². PCF nastínila možnost utvoření přechodné vlády v čele s komunisty. Pokoušela se rozšířit řady svých přívrženců, aby uspěla u plánovaného červnového referenda – skrze odbory (CGT) působila na dělníky a usilovala o získání jejich hlasů. Někteří ministři dokonce začali pálit vládní archívy, konec režimu se zdál být na dosah.

Téhož dne se roznesla zpráva o prezidentově zmizení. Posléze se ukázalo, že generál de Gaulle odjel do německého Baden-Baden, což byla rezidence Jacquese Massua, komandanta francouzských sil v Německu. Objevilo se několik hypotéz o důvodu generálovy návštěvy: někdo tvrdil, že byl zoufalý a jel si k Massuovi pro radu, jiní přišli s myšlenkou, že to byla šikovná taktika, aby vyvolal ve Francouzech psychologický šok, pocit očekávání, který by mu poté umožnil ohromující návrat. Nicméně dle výpovědi jeho přítele Massua, první hypotéza se zdá být k pravdě blíží. Massu uvádí, že první, co mu generál de Gaulle řekl, když vystoupil z helikoptéry, bylo: „*Všechno je v háji, komunisti všechno zablokovali.*“³ De Gaulle

¹ Convention des institutions républicaines = Dohoda republikánských institucí

² Vedoucí úloha komunistické strany

³ *De Gaulle disparaît: visite au général Massu à Baden-Baden – 1968 – Politique* [online]. [cit. 2011-12-07]. Dostupné z <<http://www.live2times.com/1968-de-gaulle-disparait-visite-au-general-massu-a-baden-baden-e-11077/>>

zřejmě dokonce i zvažoval možnost vzdát se své funkce a Massu ho přesvědčoval, aby se hned nevzdával.

Generál se vrátil následujícího dne a hned provedl několik rozhodujících kroků: odložil referendum a rozpustil parlament, což vedlo k předčasným volbám v červnu 1968. V 16 hodin pronesl proslov vysílaný v rozhlase. Jeho hlas zněl velitelsky a na náměstí Concorde se shromáždilo 300 až 400 tisíc jeho přívrženců. Z Baden-Baden se vrátil de Gaulle, jakého lidé znali z jeho velkých dnů. Ačkoli stávka pokračovala ještě další tři týdny, jistým způsobem Květen 68 skončil 30. května s de Gaullem stále v čele Francie.

Začátkem června se zaměstnanci veřejných služeb vrátili do práce a školy obnovily výuku. V hutnickém průmyslu a automobilových závodech bylo však navrácení zavedeného pořádku pomalejší. Továrna Renault najela provoz 17. června a Citroën ještě o týden později. Nicméně právě poslední dny stávky byly v průmyslovém prostředí nejkrvavější a vyžádaly si několik obětí na životech: maoistický gymnazista Gilles Tautin, jeden ze studentů, kteří přišli 7. června podpořit dělníky do policí okupované továrny Renault ve Flins sur Seine (nedaleko Paříže) se utopil v Seině při útěku před strážníky. O čtyři dny později přišli o život následkem násilných bojů dva dělníci Henri Blanchet a Pierre Beylot v továrně Peugeot – Sochaux nedaleko švýcarských hranic.

12. června moc, obávající se vlivu levice, zakázala jedenáct extrémně levicových stran, mezi nimi Hnutí 22. března, UJC-ml, JCR a PCI¹ a někteří aktivisté byli zadrženi – jedním z nich byl Pierre Frank, jenž stál v čele Čtvrté Internacionály. Síla hnutí tak začínala slábnout a blížil se konec bouřlivého jara.

2.4 Důsledky

Patrick Rotman napsal: „*68 je jedním z oněch vzácných momentů, kdy se zdá, že utopie se stává reálnou.*“² Jaro roku 1968 změnilo Francii, o čemž vypovídá slogan „Nic nebude jako předtím“. Důsledky jarních událostí můžeme pozorovat až dodnes.

Navrhované referendum se nekonalo, místo něho proběhly od 23. do 30. června předčasné legislativní volby³. Právce dosáhla většiny a levice, především komunistická strana, zaznamenala značný úpadek. Zatímco pravicová koalice získala 394 křesel, levicová

¹ Parti communiste internationaliste = internacionální komunistická strana

² ROTMAN, Patrick. *Mai 68, Raconté à ceux qui ne l'ont pas vécu*. Seuil, 2008, s. 119. ISBN 978-2020965965.

³ graf v příloze č. 5

opozice pouhých 91. Koalici tvořily tyto strany: UDR¹ (gaullistická strana s 294 křesly), Nezávislí republikáni (64 křesly), PDM² (středová strana s 27 křesly), zbylých devět křesel obsadili přívrženci pravice, kterým však nepříslušelo členství v žádné straně (ve Francii označováno jako Divers Droite). Opozice se skládala z komunistické strany (34 křesly) a FGDS³ (57 křesly). Největší propad zaznamenala komunistická strana, počet jejích zástupců v parlamentu klesl v porovnání s rokem 1967 o 39 míst. Navíc její oblíbenost klesla i mezi dělnickou třídou. Například v obci Flins ztratila za jeden rok 25% hlasů. FGDS klesl počet křesly v porovnání s předešlým rokem o 64. Co se týče pravicových stran, PDM i Nezávislí republikáni o několik zástupců přišli, zato UDR⁴ získala 93 nových křesly. Zvolený parlament byl extrémně konzervativní. Po bouřlivém jaru společnost toužila po klidu.

Prohra levice měla hned několik důvodů. Předně levicové strany byly označeny za částečně odpovědné za květnovou krizi a společnost, vyčerpaná neustálými manifestacemi, si přála situaci uklidnit. Dále se objevily názory, že volby byly značně nedemokratické, jelikož ne všichni měli možnost se vyjádřit: stále nebylo uděleno aktivní volební právo mladším 21 let (tehdejší hranice dospělosti) a navíc 300 tisícům mladých Francouzů, kteří nedávno překročili hranici dospělosti, nebylo umožněno volit, jelikož vláda odmítla aktualizovat seznamy voličů. Právě hlasy levice nakloněné mládeže se tak neodrazily na výsledku voleb. Nicméně i u mladé generace vliv komunistické strany klesal a to i v následujících letech.

Revoluční tendence ovšem s koncem jara úplně nevymizely. Po zákazu Hnutí 22. března 12. června 1968 Serge July, jeho bývalý člen, založil v září téhož roku maoistickou organizaci Proletářská levice⁵. Nicméně v jejím pojetí se „*antidespotický boj*“⁶ stal „*místem mikro-totalitarismu*“⁷, za svůj cíl prohlásila přechod k ozbrojenému boji a zcela se tak odvrátila od záměrů svého předchůdce, Hnutí 22. Března. Proletářská levice vyzývala dělníky, aby bojovali proti „*otrockým pracovním podmínkám*“⁸. 17. června 1969 pronikli její přívrženci (především z řad studentů) do již zmiňované továrny Renault ve Flins za účelem rozdávat propagační materiály vyzývající dělníky k ohrazení se proti šikanování ze strany svých

¹ Union pour la défense de la République = Unie na ochranu Republiky

² Progrès et démocratie moderne = Progres a moderní demokracie

³ Fédération de la gauche démocrate et socialiste = Federace demokratické a socialistické levice

⁴ Od roku 1958 do roku 1967 nesla jméno Union des démocrates pour la Vème République (Unie demokratů za Pátou republiku), někde se uvádí pour la Nouvelle République (za Novou republiku)

⁵ Gauche proletarienne

⁶ GILCHER-HOLTEYOVÁ, Ingrid. *Hnutí '68 na Západě*. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 96. ISBN 80-7021-698-0.

⁷ GILCHER-HOLTEYOVÁ, Ingrid. *Hnutí '68 na Západě*. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 95. ISBN 80-7021-698-0.

⁸ GILCHER-HOLTEYOVÁ, Ingrid. *Hnutí '68 na Západě*. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 96. ISBN 80-7021-698-0.

nadřizovaných. Tato akce přerostla v potyčky. Následně došlo k řadě dalších protestních akcí spočívajících v okupování továren, konfliktech s policií a dokonce i únosu jednoho podnikatele. Z tohoto důvodu byl v červnu 1970 přijat zákon proti ničitelům (loi anti-casseurs), umožňující efektivnější zásahy vůči organizátorům nepovolených manifestací. Alain Geismar, představitel Proletářské levice, byl odsouzen k trestu odnětí svobody na dobu 18 měsíců. Někteří tento zásah považovali za známku represe. Protesty tak nabraly jiných forem.

Do popředí se dostala osobnost Jean-Paul Sartra, známého francouzského spisovatele a existenciálního filosofa. Podařilo se mu vytvořit jistou spolupráci mezi Proletářskou levicí, levicovými intelektuály a demokratickou společností. V roce 1971 založil se Simone de Beauvoir, svou partnerkou, jež byla rovněž spisovatelkou, existenciální filosofkou a navíc i výraznou feministkou, časopis *J'accuse*¹. Právě v tomto periodiku kritizoval represivní zásahy ze strany vlády. Sartre se zasloužil i o založení deníku *Libération*², jemuž je přikládána zásluha za změnu francouzské žurnalistiky „vytvářením vzdorovějnosti“³.

Jeden z prvních důsledků byl zákon o orientaci vysokoškolského vzdělání, nazvaný podle svého autora zákon Edgara Faura, tehdejšího ministra školství, přijatý 12. listopadu téhož roku. Reagoval na studentské požadavky a jeho hlavní principy tedy byly autonomie, participace a víceborovost. Měl umožnit větší výběr předmětů a výuku přizpůsobit velkému počtu studentů – mimo jiné výstavbou nových univerzit. Dává si za cíl vytvořit univerzity nového typu: „veřejná zařízení vědeckého a kulturního charakteru“⁴. Zároveň tento zákon upravuje úlohu univerzit: „Kromě tradičních povinností vyučovat, udělovat diplomy a vykonávat výzkumy musí reagovat na potřeby národa tak, že budou schopny poskytovat kádry ve všech oborech.“⁵ Nicméně všechny vytyčené cíle nebyly dotrženy do konce a to především autonomie univerzit, která byla zajištěna a do praxe převedena až v pozdějších letech.

Ačkoli bezprostřední pokvětnová situace byla pro de Gaulla příznivá, jak dokázaly výsledky voleb, v úřadu prezidenta vydržel jen do 28. dubna 1969. Po uskutečnění referenda

¹ Překlad: Obviňuji

² Překlad: Osvobození

³ GILCHER-HOLTEYOVÁ, Ingrid. *Hnutí '68 na Západě*. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 97. ISBN 80-7021-698-0.

⁴ *Projet de loi relatif aux libertés des universités* [online]. [cit. 2011-12-09]. Dostupné z <http://www.senat.fr/rap/l06-372/l06-3722.html>

⁵ *Projet de loi relatif aux libertés des universités* [online]. [cit. 2011-12-09]. Dostupné z <http://www.senat.fr/rap/l06-372/l06-3722.html>

o převodu jistých pravomocí regionům a o splynutí Senátu s ekonomickou a sociální radou podal demisi. Předem ohlásil, že pokud výsledek bude znít ne, odstoupí – svůj slib dodržel.

Volby se konaly v červnu a novým prezidentem se stal Georges Pompidou¹, čímž se potvrdila vůdčí pozice gaullistů. Takový výsledek voleb vypovídá i o situaci levicové politiky: po květnu 68 se levice stala velice fragmentovanou, jednotlivé strany se nedokázaly shodnout na jednom kandidátovi. Levici nakonec reprezentovali čtyři kandidáti ucházející se o post prezidenta, což způsobilo, že ani jeden z nich se nedostal do rozhodujícího druhého kola voleb. Pompidou jmenoval premiérem Jacquese Chaban-Delmase, jenž bývá označován jako „muž dialogu“. 16. září 1969 pronesl před parlamentem projev o „nové společnosti“, v němž vytyčil hlavní linie své navrhované politiky. Vyjádřil kritický postoj k francouzské společnosti, jež je zablokovaná, archaická a chybí jí sociální dialog. Oznámil, že postupně přichází nová společnost, mladší, uvolněnější, ušlechtilá a prosperující. Potřebu reform viděl i v sociální politice, kterou chtěl založit na rozvoji profesionálních formací přístupné pro všechny tak, aby se každý mohl přizpůsobit pracovnímu trhu. Dále si přál zvýšit informovanost, což vyřešil větší nezávislostí ORTF. Navrhl i ekonomické změny, a to především zvýšení konkurenceschopnosti podniků přistoupením k privatizaci. Dalším bodem proslovu byla otázka modernizace státu, kterou chtěl dosáhnout snížením přebytečných administrativních úřadů zatěžujících stát. Chaban-Dalmas přistoupil k tomuto programu modernizace francouzské společnosti v reakci na květnové události předešlého roku. Po ohlášení těchto spíše levicově zaměřených opatření se zvedla značná vlna nespokojenosti ze strany gaullistů (jímž byl mimochodem i on sám), jichž byla v parlamentu většina a kteří považovali takové prohlášení za zradu.

Výsledky jeho politiky se však ukázaly být pozitivní, o čemž svědčí spokojenost občanů s jeho vládou, jež v roce 1970 dosahovala 67%. Pro vyhnutí se neshodám mezi podnikateli a odbory byla zavedena smluvní politika, dále byla zvýšena minimální mzda. 2. ledna 1970 Chaban-Delmas vydal dekret, jímž zavedl tzv. SMIC² (minimální mezioborová růstová mzda). SMIC umožňuje rychlejší růst minimální mzdy v závislosti na růstu kupní síly než jeho předchůdce SMIG³ (minimální mezioborová garantovaná mzda), který vývoj kupní síly neumožňoval.

¹ Ve funkci prezidenta: 20. 6. 1969 – 2. 4. 1974

² Salaire Minimum Interprofessionnel de Croissance

³ Salaire Minimum Interprofessionnel Garanti

Reformy reagující na studentské protesty byly uskutečňovány i v pozdějších letech. Jednou z nich je snížení hranice plnoletosti na 18 let, která byla zavedena za působení dalšího francouzského prezidenta Giscarda d'Estainga¹. Tímto krokem byla mladým lidem přiznána možnost působit na politickou a sociální situaci, což se projevilo posílením levice v sedmdesátých letech². Dalšími důležitými zákony bylo povolení interrupce a rozvodu, což bylo odsouhlaseno v roce 1974. I tyto kroky byly vykonány v závislosti na úsilí hnutí Května 68.

V roce 1972 socialistická strana v čele s François Mitterandem zahájila program s názvem „Changer la vie“³, jenž měl za cíl prosadit nová práva pro dělníky. Spočíval v ustálení týdenní pracovní doby na 40 hodinách, zvýšení platů, zevšeobecnění sociálního zajištění a pomoci s ubytováním. Tento program pomohl Mitterandovi při prezidentských volbách roku 1981, jež vyhrál.

Jaro 1968 však nemělo vliv jen na politickou scénu, nýbrž poznamenalo i francouzskou mentalitu: zkostnatělá Francie se uvolnila. Po roce 1968 francouzská společnost postupně přijala za své demokratické principy, jako například rovnoprávnost žen. Ženy a dívky se svěřovaly: „*Na jaře '68 jsem se odvážila žít.*“⁴ Patrick Rotman ve své knize⁵ vyjadřuje myšlenku, že feministické hnutí bylo jedním z projevů tzv. individualistického hédonismu, což je filosofické učení, podle něhož vyhledáváme vlastní potěšení, ale které se zároveň může realizovat pouze spolu s ostatními. Feministky usilují o zrovnoprávnění svého postavení pro své vlastní uspokojení, zároveň však k dosažení svého cíle potřebují ostatní.

Dále se objevila pedagogická debata o nových způsobech vyučování a změny přístupu ke studentům. Převrat v otázce vzdělání způsobil zákon Haby (podle ministra národního vzdělání René Habyho) z 11. července 1975, který zavádí tzv. „collège unique“⁶. Je to významný mezník v demokratizaci vzdělání. Od této chvíle je i druhý stupeň základních škol přístupný všem a všichni tak mají stejnou možnost vzdělání.

¹ Ve funkci prezidenta: 27. 5. 1974 – 21. 5. 1981, pravicový politik

² Grafy v příloze č. 6

³ „Změnit život“

⁴ RIPA, Yannick. La déception des „filles de Mai“. *L'Histoire*, duben 2008, roč. 30, č. 330, s. 47-48. ISSN 01822411.

⁵ ROTMAN, Patrick. *Mai 68, Raconté à ceux qui ne l'ont pas vécu*. Seuil, 2008. ISBN 978-2020965965.

⁶ jednotné collège, 2. stupeň základní školy

V neposlední řadě se rok 1968 zasloužil o zpochybnění autority jako takové (v oblasti politiky i rodiny), sexuální uvolnění, rozšíření nové (rockové) kultury a propagování ekologických otázek.

2.5 Květen 1968 jako historická událost

Francouzský filosof a sociolog Edgar Morin prohlásil: „*Budeme potřebovat celé roky, abychom pochopili, co se stalo.*“¹ Tato věta vyjadřuje obtížnost interpretace květnových událostí a předvídá, že rok 1968 zůstane vyryt do lidské paměti ještě dlouhou dobu. V důsledku změn, ať už na politické, sociální či psychologické úrovni, ke kterým docházelo v průběhu druhé poloviny minulého století, Květen 1968 ovlivňuje francouzskou společnost dodnes, aniž by si to někteří z dnešní mladé generace uvědomovali.

Vypracovala jsem dotazník² za účelem zmapovat znalosti a názory dnešní francouzské veřejnosti týkající se událostí roku 1968 a dle toho zjistit, jak velkou důležitost Francouzi tomuto roku přiřkládají o více než čtyřicet let později. Na dotazník odpovědělo 51 respondentů, přičemž nejvíce jich bylo z věkové skupiny 15 – 23 (nejvíce zastoupený věk byl 17)³. V této generační skupině se ukázalo, že většina považuje rok 1968 za historickou událost, která se udála celkem dlouho před jejich narozením a na dnešní dobu již nemá skoro žádný dopad. V několika dotaznících se objevilo mínění, že jarní události byly přínosné, měly dopad na následující roky, ale na současnost již ne. Někteří dokonce vyjádřili názor, že dnes už jsou veškeré pozitivní důsledky ztraceny.

Co se týče znalostí u této věkové skupiny, 84,6% dotázaných vědělo alespoň přibližně, v čem rok 1968 spočíval. Pokud jde o bližší informace, zde již byly znalosti menší: na otázku, kdo byl v té době francouzským prezidentem, správně odpovědělo 64,1% a o výsledku voleb vědělo pouze 7,7%. Většina (64,1%) mladých lidí nemá na tuto událost žádný názor – buď je daná problematika nezajímá, nebo přiznávají, že mají příliš málo informací na to, aby si nějaký názor mohli utvořit. Negativní smýšlení nedal najevo nikdo a pozitivně se na tuto záležitost dívá 35,9% dotázaných. 84,6% uvádělo, že rok 1968 byl přínosný pro následující vývoj francouzské společnosti, někteří však nedokázali uvést důvod. Ti, kteří ho uvedli,

¹Winock, Michel. La révolution a-t-elle eu lieu?. *L'Histoire*, duben 2008, roč. 30, č. 330, s. 52-59. ISSN 01822411.

² Příloha č. 9; poznámka: u některých otázek se někteří odpovědi zdrželi či naopak mohli vybrat více odpovědí

³ Tabulka v příloze č. 10

nejčastěji uváděli větší svobodu slova, změnu myšlení a mravů v důsledku uvolnění společnosti a neopomněli ani sexuální svobodu, povolení potratu a změny ve školství.

48,7% respondentů mělo informace ze zhlédnutých dokumentů a téměř stejné množství uvedlo, že jejich zdrojem se staly hodiny dějepisu ve škole. 41% také uvedlo, že o událostech diskutovali doma s rodiči či prarodiči. Několik dotázaných se o toto téma zajímalo blíže a přečetli o něm i několik článků v odborných publikacích. Nicméně 23% přiznalo, že o tomto roku neví téměř nic.

Zajímavý byl názor, který se objevil v jednom dotazníku. Jeho respondent uvedl, že si myslí, že dnešní mladá generace se liší od té před rokem 1968. Zatímco dříve ji formovala škola vyznačující se přísností a disciplínou, dnes se vyučování zaměřuje více na kritické myšlení. Důsledkem je větší individualita a samostatnost studentů, což je pozitivní bod, nicméně dotýčný zmiňuje i jedno negativum: dnes jsou studenti méně pečliví a snaživí.

Respondent jiného dotazníku se zamyslel nad individuálními osudy účastníků hnutí 68 a uvedl, že tento rok ovlivnil životy mnoha z nich, jelikož někteří se na jeho základě rozhodli například vstoupit do politiky. K tomu přidám, že tisíce jiných, kteří kvůli bouřlivým událostem přerušili studium (i gymnazisté), ho pro změnu ani nedokončili a následující ztráta iluzí a víry je přivedla k hledání lepšího světa v drogách. Rok 1968 tedy zcela jistě změnil tisíce lidských osudů a individuálních plánů do budoucnosti a to jak k dobrému, tak k zlému.

Dva dotázaní vyjádřili smíšené pocity nad těmito událostmi. Na jednu stranu si byli vědomi jejich důležitosti a potřeby změny, na druhou nesouhlasili s jejich násilným průběhem. Dva naopak vyjádřili přání se demonstrací účastnit, kdyby bývali tenkrát žili a další dokonce tvrdil, že se Francie blíží k novému „Květnu 1968“ a Francouzi vyjdou do ulic¹.

Další skupinu tvoří 9 osob ve věku od 46 do 51 let², tedy lidé, kterým bylo v roce 1968 od 3 do 8 let. Jejich znalosti byly o trochu lepší než v předchozí skupině: všichni věděli, o co se jednalo, jen jeden dotázaný nevedl správného prezidenta a správný výsledek voleb napsalo 44,4% dotázaných. Většina (88,9%) na události nahlíží pozitivně, pouze jeden respondent nemá vytříbený názor a jeden uvedl pozitivní i negativní stránky: kladným bodem je krom dalších níže zmíněných nezbytné uvolnění společnosti a zápornými úbytek morálky, občanského ducha a obecného zájmu. Všichni dokázali jmenovat přínosy do následujících let: nejčastěji zmiňovali změnu myšlení, svobodu slova, změnu postavení

¹ Poznámka: toto je pouze subjektivní názor anonymního respondenta

² Tabulka v příloze č. 11

mládeže (což bylo uváděno i ve spojitosti s uvolněním mezigeneračních vztahů), a od předchozí skupiny uvedli navíc i zlepšení postavení žen ve společnosti, zavedení antikoncepce a zpochybnění autority jako takové. Jeden dotázaný uvedl také úbytek přetvářky. 44,4% je informováno díky médiím. Dalším zdrojem informací pro některé byla škola či domov. Jeden respondent uvedl, že na události uchovává vizuální vzpomínky, jelikož bydlel na rušné pařížské třídě a denně tak byl svědkem střetů mezi demonstranty a policisty, které se odehrávaly přímo pod jeho okny. Vypověděl, že to bylo „úžasně spontánní“.

Třetí skupina dotázaných je složena za tři osob v rozmezí od 57 do 66 let¹. Jejich znalosti jsou na nejlepší úrovni. Všichni věděli, v čem spočívalo hnutí 68 i jméno tehdejšího prezidenta a jen jeden neznal výsledek červnových voleb. Všichni tři byli přesvědčeni o příznivém dopadu událostí a jimi zmíněné přínosy se nelišily od předcházejících. Nejmladší, jemuž bylo v době protestů čtrnáct let, se o průběhu událostí dovídal především z médií a další dva se přímo účastnili demonstrací.

Jelikož právě tito respondenti byli dění nejbliže, jejich odpovědi nejlépe dokumentují smýšlení tzv. „osmašedesátníků“. Jeden dotázaný se vyjádřil následovně: *„Když je nespokojenost všeobecná a permanentní, skončí to explozí. Tato událost nám udělala dobře, donutila společnost změnit jisté způsoby“*. Další, jemuž bylo v té době 19 let, byl v prvním ročníku na univerzitě a protestních akcí se sám účastnil, uvedl: *„Pro mě to znamenalo návrat lidskosti do srdce společnosti se všemi potencialitami lidské bytosti. Zachovávám na tuto dobu vzpomínky na úžasné kreativní nadšení, dojem nalezení pouta s životem, pocit, že jsem aktér fundamentální změny společnosti, že vyhazuji sociální bariéry do povětrí. Můj názor se nezměnil.“*

Z celkového počtu respondentů² 88,2% má přehled o událostech roku 1968, 43,1% o nich smýšlí pozitivně, 51% vůči nim zaujímá neutrální postoj a 88,2% se domnívá, že měli jisté přínosy do následujících let. Květen 1968 zcela jistě ovlivnil následující vývoj francouzské společnosti a přijaté reformy, zákony, změny v lidské mentalitě ovlivňují Francouze dodnes, ačkoli většina těch, kteří neznali situaci před rokem 1968, si tuto skutečnost neuvědomuje: tyto změny se totiž staly součástí každodenního života a nikoho ani nenapadne, že by tomu mohlo být jinak.

¹ Tabulka v příloze č. 12

² Tabulka v příloze č. 13

2.6 Květnové události pohledem Čechů

Jelikož tato práce má za cíl zdokumentovat mimo jiné vztahy mezi východním blokem, přesněji Československem, a Francií, dala jsem stejný dotazník jako Francouzům i Čechům, abych zjistila, jak velký význam přikládáme francouzským událostem u nás. V každé tabulce shrnující výsledky dotazníku mezi Čechy je připojen sloupek s výsledky Francouzů v podobné věkové skupině, aby bylo umožněno přehledné srovnání. Na dotazník odpovědělo 22 osob, jež jsem rovněž rozdělila do tří generačních skupin. I mezi českými respondenty je nejvíce zastoupená mladá generace¹, od 16 do 26 let (z čehož je nejčastější 18 let), ta čítá 17 osob. Co se týče znalosti jména prezidenta, výsledky nejsou o moc horší než u francouzských zástupců, nadpoloviční většina odpověděla správně. U otázky voleb bylo dokonce 29,4% správných odpovědí, což v porovnání s Francií (ta měla pouze 7,7%) je velice dobré. Nicméně někteří dotázaní přiznali, že odpověď pouze hádali či si ji vyhledali na internetu, a tak tento bod bohužel nedokazuje příliš věrohodně skutečné znalosti. Nejvíce vypovídá o stavu informovanosti v dnešní České republice otázka, co se v roce 1968 ve Francii dělo. V první skupině umělo správně odpovědět 47%, tedy ani ne polovina dotázaných. Navíc většina odpovědí byla dost nejistá a spočívala v odpovědi, že ve Francii byly jakési nepokoje, přičemž v centru dění „*snad*“ byli studenti.

Nikdo z této věkové skupiny si neutvořil na dění ve Francii žádný názor, jelikož, jak zmiňovali, neměli z čeho; 76,5% uvedlo, že o této problematice nic neví, někteří o ní dokonce slyšeli prvně. 23,5% zmínilo za svůj zdroj informací školu, polovina z nich však byli vysokoškolští studenti zajímající se o historii. 58,8% napsalo, že se domnívají, že Květen 1968 měl vliv na následující vývoj Francie, nicméně nikdo nedokázal uvést příklad.

Druhá věková skupina² se skládá ze tří lidí od 46 do 50 let. Zde jeden člověk znal jméno prezidenta, jeden věděl přibližně, co se ve Francii dělo, a třetí přiznal, že o situaci ve Francii neví nic. Stejně jako u předchozí skupiny, ani v tomto případě neměl nikdo vyhraněný názor, jeden odhadl, že zřejmě rok 1968 ovlivnil budoucnost francouzské společnosti. Všichni respondenti uvedli, že o událostech roku 1968 v západní Evropě neví téměř nic, jeden přidal, že si o nich doma trochu povídali, když byl dítě, ale na nic si nevzpomíná.

¹ Tabulka v příloze č. 14

² Tabulka v příloze č. 15

Třetí skupina¹ je sestavena na základě odpovědí dvou důchodců ve věku 73 a 79 let. Tito respondenti byli neinformovanější. Oba věděli jméno prezidenta, v čem rok 1968 ve Francii spočíval, a jeden znal i výsledek legislativních voleb. Jeden měl stejně jako ostatní respondenti neutrální názor a druhý, jako jediný, názor pozitivní – ten uvedl: „*Šlo o období „Pražského jara“, takže osobně jsem k událostem ve Francii přistupoval pozitivně.*“ Oba se domnívají, že tento rok měl jisté přínosy do budoucna, jeden zmínil upevnění sociálního státu v západní Evropě. Informováni byli díky médiím a dokumentům.

Pokud shrneme všechny tři věkové kategorie², dojdeme k závěru, že pouze polovina má nějaké informace o dění ve Francii, nicméně tyto znalosti jsou velice mlhavé. Naprostá většina respondentů nesdílí žádný názor. Z takových výsledků statistiky se dá soudit, že v Čechách se jen velice málo mluví o zahraničních událostech roku 1968, a to i po pádu komunistického režimu. Nejlepší znalosti měli ti, kteří danou dobu zažili a díky uvolnění v rámci Pražského jara se k nim tyto informace dostaly.

¹ Tabulka v příloze č. 16

² Tabulka v příloze č. 17

3. Mezinárodní politika Francie

3.1 Před rokem 1968

3.1.1 Postoj ke světu

De Gaullovým hlavním cílem zahraniční politiky bylo udělat z Francie nezávislou a suverénní mocnost. Odmítal americkou hegemonii. Chtěl, aby Francie představovala pomyslný most mezi dvěma světy. Proto započal proces zbavování se vlivu USA. Jelikož Spojené státy představovaly pro většinu západní Evropy vojenskou ochranu, de Gaulle dospěl k závěru, že Francie musí být sama schopna své obrany. Zahájil tedy jaderný program a zvýšil investice do obranného systému. Už od roku 1959 Francie postupně stahovala své námořní síly ze Středomoří, které tam působily v rámci NATO, a v roce 1963 i z Atlantiku. Nakonec v roce 1966 odstoupila z vedení NATO úplně.

S příchodem de Gaulla se změnilы vztahы Francie s východním blokem. Prezident se zapojil do tzv. politiky détente¹ spočívající ve zlepšení vztahů s Východem. Navzdory berlínské² a karibské³ krizi de Gaulle postavil zahraniční politiku na „*dohodě, uvolnění a spolupráci*“⁴. Na rozdíl od amerického přesvědčení zastával názor, že SSSR má zájem o nastolení míru ve světě a odmítal názory o jeho agresivních úmyslech. Generálovo stanovisko se stavělo do rozporu se západními myšlenkami.

Zaměřil se především na národní zájmy Francie, o čemž vypovídá jeho následující prohlášení: „*Nebudeme diskutovat o ničem jiném než o národních zájmech našich dvou zemí a prostředcích, jak je sladit.*“⁵ V roce 1959 adresoval americkému prezidentovi Eisenhowerovi tato slova: „*Na vztahы mezi Východem a Západem nesmí být nahlíženo pouze pod úhlem rivality ideologií a režimů. Uvolnění musí být založeno na národních skutečnostech.*“⁶ De Gaulle tak připouštěl možnost nekonfliktní koexistence dvou

¹ =politika uvolnění, spočívá v uvolnění vztahů mezi Východem a Západem, tento pojem se užívá především od 70. let, kdy tento styl politiky začalo uplatňovat USA v čele s prezidentem Nixonem; byl to však právě de Gaulle, kdo s ní začal

² 1961 – „únik mozků“ do SRN, vyvrcholil 13. 8. 1961 postavením Berlínské zdi

³ 1960-1961 – hrozba jaderného konfliktu

⁴ = „entente, détente, coopération“: LA GORCE, Paul-Marie - SCHOR, Armand-Denis. *La politique étrangère de la Ve République*. Presses Universitaires de France; Paris, 1992, s. 32. Que sais-je?. ISBN 2130450334.

⁵ LA GORCE, Paul-Marie - SCHOR, Armand-Denis. *La politique étrangère de la Ve République*. Presses Universitaires de France; Paris, 1992, s. 33. Que sais-je?. ISBN 2130450334.

⁶ LA GORCE, Paul-Marie - SCHOR, Armand-Denis. *La politique étrangère de la Ve République*. Presses Universitaires de France; Paris, 1992, s. 32. Que sais-je?. ISBN 2130450334.

protichůdných ideologií. Nechtěl mluvit Sovětskému svazu do jeho politiky, přátelské vztahy chtěl využít pouze pro národní zájmy Francie.

23. března 1960 přijel Nikita Sergejevič Chruščov do Paříže. Bylo to poprvé od bolševické revoluce v roce 1917, kdy ruský představitel navštívil Francii. De Gaulle ho vřele přivítal a vyslovil naději na budoucí spolupráci. 30. června 1966 se vydal generál do Moskvy. Nejdříve pronesl slova o velkém Rusku, které bojovalo ve druhé světové válce po boku Francie a Spojenců, a zavzpomínal, že ho sám viděl během těžkých válečných dnů. Poté vyzdvihl důležitost jeho návštěvy v Rusku, jelikož ta znamená nejen výbornou příležitost k upevnění vztahů v kulturních, ekonomických a vědeckých oblastech mezi jejich dvěma zeměmi, nýbrž především k výměně svých pohledů na svět a sladění aktivit obou států, jež přispějí k bezpečnosti Evropy i nastolení míru a pokroku na celé zemi.

Pro de Gaulla, jak již bylo zmíněno, byl velice důležitý termín národ. Za každou ideologií viděl národní ambice. Proto zpochybňoval existenci Východu jakožto jednoho bloku a navazoval vztahy s jednotlivými komunistickými státy. Z tohoto důvodu navštívil 15. září 1967 Polsko a 14. května 1968 Rumunsko. V roce 1964 Francie uznala Čínskou lidově demokratickou republiku za suverénní stát, což byl další z přátelských kroků vůči jednotlivým komunistickým státům. V roce 1966 byl de Gaulle v Phnom Penhu v Kambodži, kde ve svém proslavu otevřeně odsoudil americkou intervenci ve Vietnamu.

V roce 1957 vzniklo Evropské hospodářské společenství (EHS), směřující k evropské integraci, a Francie byla jedním z jeho zakládajících členů. Nicméně de Gaulle se staví proti utváření nadnárodní Evropy. Na druhé straně však pokračuje v poválečném navazování přátelských vztahů se Spolkovou republikou Německo. 22. ledna 1963 podepsal s německým kancléřem Konradem Adenauerem dohodu o francouzsko-německé spolupráci, nazývanou také Elysejská smlouva podle Elysejského paláce – místa, kde byla podepsána. Tímto dokumentem se oba státy zavazují ke spolupráci na poli mezinárodních vztahů, v oblasti obrany i šíření vzdělání.

Francie se nehodlala vzdát svého vlivu z koloniálních dob a posílení svého postavení hledala za éry de Gaulla i v nezávislé Africe. S několika svými bývalými koloniemi podepsala vojenské dohody spočívající v pomoci s výcvikem a vybavením a také přítomnosti francouzské armády na území nezávislých států: v roce 1960 s Gabonem a Středoafričskou republikou, 1961 s Pobřežím slonoviny, 1963 s Togem a v následujících letech se k nim přidaly ještě další státy. Svůj vliv ve třetím světě však hodlala upevnit i po ekonomické

a finanční stránce. Z tohoto důvodu de Gaulle s Pompidouem podepsali několik obchodních smluv a zahájili spolupráci s CFA¹ (Africké finanční společenství). V další řadě se spolupráce týkala i kulturní oblasti, a to především otázky jazyka: většina bývalých afrických francouzských kolonií a některé asijské si ponechali francouzštinu jako svůj oficiální jazyk.

Během šedesátých let začala být francouzská politika nakloněna arabským zemím, vyjádřila se například k šestidenní válce², kdy odsoudila izraelské počínání a především zabránění území arabských zemí, které si připojil. V roce 1967 de Gaulle také podpořil hnutí za nezávislost Quebecu, čímž projevil své nacionalistické sklony a kvůli svému projevu byl dokonce donucen zkrátit svůj pobyt v Kanadě.

Typické pro de Gaullovu zahraniční politiku tedy byly snahy o získání co největší nezávislosti, o posílení svého vlivu, spolupráce s Východem a důležitý pojem představoval národ.

3.1.2 Postoj k Československu

Generál de Gaulle neupínal k Československu příliš velkou pozornost. Prý se nenacházelo v pro něj geograficky zajímavé oblasti, zde se také projevil tradiční francouzský postoj, který byl obvykle dost konzervativní k zemím střední Evropy. Československo-francouzské vztahy byly po druhé světové válce poznamenány vzájemnou nedůvěrou a výčitkami. Od roku 1963 však tyto dvě země začaly postupně projevovat známky komunikace a následně i změny postoje vůči sobě navzájem. Tyto změny proběhly zejména díky kultuře: filmům tzv. nové vlny a literatuře. V Československu se v šedesátých letech trochu uvolnil režim (toto období je nazýváno zlatá šedesátá), a tak se k jeho obyvatelům francouzská kultura mohla v jistém množství dostat.

Větší otevřenost těchto dvou zemí byla však viditelná až od roku 1965, kdy spolu začaly vést jednání i na politické úrovni. De Gaulle chtěl obnovit ztracený vliv v této části Evropy.

Intervenci Varšavských vojsk v srpnu 1968 Francie, zastoupena svým ministrem zahraničních věcí Michelelem Debrém, odsoudila.

¹ Communauté financière africaine

² 5. – 10. 6. 1967, střet mezi Izraelem a koalicií Egypta, Jordánska a Sýrie, započala izraelským leteckým útokem a skončila porážkou arabských zemí

3.2 Po roce 1968

Zahraniční orientace Francie po roce 1968 se může zdát poněkud netypická vzhledem k vnitrostátním revolučním snahám, jež ji na jaře zachvátily. Vzhledem ke skutečnosti, že převážná část generálových následovníků byli gaullisti a změny na politické úrovni nebyly nijak radikální, se totiž oficiální stanovisko Francie ani po bouřlivém roce 1968 vůči okolnímu státu příliš nezměnilo. Vztahy mezi Francií a SSSR sice po tomto roce na chvíli ochably, zejména po intervenci vojsk Varšavské smlouvy 21. srpna 1968 do Československa za účelem potlačení reformistických tendencí, neznamenal to však konec spolupráce. Když v roce 1969 nastoupil do čela státu Georges Pompidou, francouzské priority k okolnímu světu zůstaly stejné jako za jeho předchůdce před rokem 1968. I on se navzdory svému konzervativnímu přesvědčení zaměřil na spolupráci s Východem. V roce 1970 navštívil SSSR a o rok později navštívil Leonid Iljič Brežněv Francii. Pokračoval v udržování svého vlivu v Africe a za jeho mandátu Francie prodávala zbraně Libyi. V otázce obrany i nadále zůstávala strategie nukleárního zastrašování.

Nicméně jedna změna za jeho vlády nastala: na rozdíl od de Gaulla Pompidou byl nakloněný EHS a vyslovil se pro jeho rozšiřování. V roce 1972 se ve Francii uskutečnilo referendum, v němž se hlasovalo o rozšíření EHS o Velkou Británii. Většina odpovědí byla pozitivních, a tak se v roce 1973 k EHS připojila i Velká Británie, Island a Dánsko.

Za působení Valéry Giscard d'Estainga nedošlo k viditelným změnám a pokračovalo se v zavedených liniích. I jeho Brežněv poctil návštěvou, a to v roce 1974, a následující rok jel d'Estaing do Sovětského svazu. Při této příležitosti obřadně položil kytici na Leninův hrob, což vzhledem k protichůdným politickým ideologiím, jež zastávali, mohlo působit poněkud překvapivě. Toto gesto však nepochybně napomohlo k posílení vztahů na ekonomické a vojenské úrovni. Změnilo se však pojetí národu. Na rozdíl od de Gaullova typického nacionalismu, jenž již za Pompidouovy vlády trochu ochabl, d'Estaing preferoval myšlenku mezinárodní integrace. Zastával názor, že problémy, s nimiž se potýká každý stát, by se měly řešit na globální úrovni. Týkalo se to všech oblastí, od sociální po ekonomickou.

V roce 1975, kdy se svět potýkal s následky měnové a energetické krize, zorganizoval v Paříži konferenci o mezinárodní ekonomické spolupráci, jíž se zúčastnilo 27 států – 8 vyspělých (z čehož EHS zastávalo jeden celek) a 19 rozvojových. Konference jednala především o ekonomických vztazích mezi vyspělým severem a chudým jihem. D'Estaing prohlásil, že je třeba nastolit světový ekonomický řád, jenž by byl schopen táhnout světovou

ekonomiku kupředu a odmítal skončit u kompromisu, s nímž by se svět nikam nepohnul. Plánoval zavést trvalé spojení rozdílných světových ekonomických struktur a realit. Své ideje vyjádřil takto: „*Budoucí světový ekonomický řád bude očištěn od jakéhokoli sporu a konfliktu: nesmí být vítězstvím některých zemí nad ostatními [...], ale musí to být vítězství lidstva nad sebou samým, jelikož problém spočívá v ekonomické organizaci lidstva ve světovém měřítku.*“¹ Po této konferenci, jež dopadla příznivě pro francouzské plány, zasedly čtyři komise projednávající otázky energetiky, surovin, rozvoje a finančnictví.

Jistý obrat v zahraniční politice nastal za éry François Mitterranda. Začal se totiž orientovat na Spojené státy. Stavěl se do pozice pozorovatele, a ačkoli se všemi americkými postupy nesouhlasil, jisté aspekty tohoto systému ho inspirovaly. Za příklad může být uvedena délka mandátu prezidenta, jenž byl ve Francii sedmiletý. Již za svého působení Mitterrand projevil snahu o jeho snížení na pět let po vzoru USA, ke změně však došlo až po jeho smrti, v roce 2000. Svým vstřícným přístupem ke Spojeným státům se Mitterrand lišil od většiny francouzské levice, jež se k této mocnosti stavěla spíše nepřátelsky. Jeho příklon k Západu však neznamenal konec spolupráce s Východem. V té pokračoval a se sovětským prezidentem Michail Sergejevičem Gorbačovem navazoval časté kontakty. Mitterrand zastával názor, že existence Sovětského bloku byla pro Francii vítaná, jelikož Moskva vyvažovala vliv Washingtonu. Doufal, že sovětský režim se bude reformovat, což uvítal s příchodem Gorbačova.

Pokud jde o otázku Mitterrandova postoje vůči Severoatlantické alianci, je třeba tuto otázku specifikovat. K této organizaci se stavěl spíše pozitivně, což mu bylo vyčítáno jak ze strany gaullistů, tak komunistů. Kritizoval však nadměrné angažování Spojených států a připomínal důležitost rovnosti všech členských států. Za Mitterrandova mandátu došlo ke snižování rozpočtu určeného armádě a jaderné pokusy byly zastaveny.

Následující prezident, gaullista Jacques Chirac, se odklonil od de Gaullových postojů v otázce bezpečnosti a nezávislosti a v roce 1995 se Francie vrátila do vojenského výboru NATO. Navíc vliv Francie v afrických zemích začal slábnout. V roce 2000 ovšem prokázal gaullistické cítění, když se postavil proti USA s odmítnutím uchýlit se k ozbrojeným silám proti Iráku dříve, než skončí mise nezávislých pozorovatelů OSN.

¹ *Persée: Portail de revues en sciences humaines et sociales* [online]. [cit. 2011-12-13]. Dostupné z <http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/rfsp_0035-2950_1976_num_26_4_393683>

Můžeme konstatovat, že de Gaulle položil základní pilíře francouzské zahraniční politiky druhé poloviny 20. století, přičemž některé se následují dodnes. Ani rok 1968 nezměnil zahraniční priority – ten pouze odrazil realitu mezinárodních vztahů, v nichž francouzská politika pokračovala i v následujících letech.

3.3 Postoj francouzské komunistické strany k Československu

Jelikož francouzská komunistická strana (dále PCF) byla napojena na Moskvu, bylo její stanovisko k Československu značně ovlivněno sovětskou propagandou. Postoj PCF vzhledem k reformistickým snahám v Československu se měnil v průběhu roku 1968. Nejdříve na události Pražského jara nepohlížela s přílišným nadšením. Nelíbily se jí ekonomické plány spočívající na samosprávě, připadalo jí, že tento program příliš inklinuje ke kapitalismu. Zatímco v Československu si lidé přáli postavit svůj systém na západoevropském principu, během roku 1968 se levice ve Francii, s mnohými přívrženci mezi mládeží, ohlížela s nadějí po socialistických státech. Z tohoto důvodu se PCF k Pražskému jaru raději příliš nevyjadřovala a udržovala si odstup.

Zpravodaj PCF, „l'Humanité“¹ poslal do Prahy permanentní redaktory a od poloviny března se v jeho tisku objevovaly každodenní zprávy o vývoji v této oblasti. Veškeré informace se zaměřovaly na dění uvnitř strany, neobjevila se však ani zmínka o dynamických politických tendencích a výraz „Pražské jaro“ tyto noviny během roku 1968 nikdy neotiskly. PCF odsoudila manifest Dva tisíce slov od Ludvíka Vaculíka a od května zdůrazňovala nevyvratitelné spojenectví a shodu mezi československou a sovětskou komunistickou stranou.

Zpráva o invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa byla přijata různě. Někteří komunističtí stoupenci, především stalinisté, roztrpčení svojí prohrou u červnových legislativních voleb, ji přivítali. Jiní ji však považovali za odsouzeníhodný projev sovětského imperialismu a neschopnost komunistického systému se reformovat. Především však ve straně panovaly obavy, jak by v Moskvě jejich kritiku přijali. Generální tajemník PCF Waldeck Rochet řekl 24. srpna 1968 československému velvyslanci v Paříži následující: *„Odsouzení intervence nemohlo být tvrdší ze strany PCF, jelikož bylo třeba brát v úvahu nejméně pokrokovou část jejich členů a neuzavřít kontakty s Komunistickou stranou Sovětského*

¹ = Lidskost

svazu.¹ Sovětská intervence zároveň znamenala konec „československo-francouzského komunismu“², tedy sblížení těchto dvou zemí, které probíhalo především skrze jejich komunistické strany. Někteří nahlíží na potlačení Pražského jara jako na konec literárního a intelektuálního vlivu Francie ve východní Evropě a také jako na „začátek konce komunismu v Evropě“³

Od 5. do 17. června 1969 se v Moskvě konala mezinárodní konference komunistických stran, jež byla značně ovlivněna událostmi předchozího roku. Jednotlivé strany se vyslovily za boj proti imperialismu. Tato schůze znamenala konec sovětského centralismu a komunistické strany jednotlivých zemí se zaměřily na své národní záležitosti. Tato konference položila PCF základy socialistické demokracie a ovlivnila její stanovisko k Československu. Na pozici generálního tajemníka PCF byl místo Waldecka Rocheta, jenž sovětskou intervenci do Československa osobně odsoudil, dosazen Georges Marchais, který ji naopak schvaloval. Ten postupně popřel jakékoli snahy o odsouzení sovětského zásahu: reformní komunistické časopisy *Nová demokracie*⁴ a *Francouzské dopisy*⁵, které podporovaly Pražské jaro a po intervenci kritizovaly nastupující normalizaci, byly zrušeny. Paul Noirot, redaktor *Nové demokracie*, byl vyloučen z PCF a Pierre Daix, redakce *Francouzských dopisů*, byl odsunut na její okraj.

¹ *Août 1968: l'écrasement du Printemps de Prague – AgoraVox le média citoyen* [online]. [cit. 2011-12-13]. Dostupné z <<http://www.agoravox.fr/tribune-libre/article/aout-1968-l-ecrasement-du-44058> >

² *Le Printemps de Prague – L'Europe occidentale* [online]. [2011-12-13]. Dostupné z <http://bohemia.free.fr/printemps68/printemps68_4.htm>

³ *Le Printemps de Prague – L'Europe occidentale* [online]. [2011-12-13]. Dostupné z <http://bohemia.free.fr/printemps68/printemps68_4.htm>

⁴ *Démocratie nouvelle*

⁵ *Les Lettres françaises*: toto revue bylo nejbližší dění v Československu, během Pražského jara spolupracovalo s Literárními listy

4. Postoj francouzské veřejnosti k Československu

4.1 V roce 1968

V obou zemích, v Československu i ve Francii, znamenalo jaro roku 1968 vyjádření touhy po větší svobodě. Levici nakloněná francouzská společnost však nerozuměla československým občanům, demokratizace, k níž směřovalo Pražské jaro, totiž nebyla pro Francouze nic nového a příliš je tato záležitost nezajímala. Raději se zajímala o svůj boj proti kapitalismu, než aby kritizovala sovětský socialismus, jehož některé myšlenky jí byly naopak vzorem.

K solidárnímu postoji a kritice SSSR se většina francouzské veřejnosti obrátila až po sovětské intervenci. V médiích se objevovaly názory, že až tento zásah ze strany Moskvy udělal z Pražského jara událost. Invaze vojsk Varšavské smlouvy také oživila zájem ze strany Francouzů o českou kulturu, knížky Milana Kundery, Arthura Londona či Antonína Liehma začaly slavit úspěch. Nicméně až poté, co naděje na demokratizaci v Československu na dlouhou dobu zase utichla.

Antonín Liehm adresoval Francouzům následující slova, jež byla otištěna ve čtrnáctideníku „La Quinzaine littéraire“ 15. února 1970: *„Francouzští intelektuálové jsou trošku zvláštní. Neustále láteří proti nacionalismu, ale v kulturní oblasti si nevšímají ničeho jiného než toho francouzského. Je to jedinečný případ. Ale i intelektuálové z jiných západních zemí mají jen částečnou vizi světa. Chybí jim znalost této druhé evropské dimenze, již je východní svět [...] Přirozeně, východnímu intelektuálovi také chybí ona druhá dimenze, již je západní zkušenost, ale přesto je lépe informován o tom, co se děje u vás, než vy o tom, co se děje u nás. Právě toto ztěžuje interpretaci vzácných manifestací, které se k vám donesou z Východu.“*¹ Tímto také objasnil jeden z důvodů počátečního francouzského zdráhání v otázce Pražského jara, Francouzi neměli dostatečné informace.

Své kritické názory se situací po 21. srpnu 1968 v Československu vyjadřovali i mnozí francouzští umělci. Básník Louis Aragon² ji označil, zejména kvůli obnovené a zpřísněné cenzuře, za „Biafru³ ducha“¹ a Jean Paul Sartre považoval nastupující normalizaci

¹GRÉMION, Pierre. *Paris/Prague: La gauche face au renouveau et à la régression tchécoslovaque (1968-1978)*. Paris: Julliard, 1985, s. 257. ISBN 2-260-00-398-2.

² Byl ředitelem publikace „Les Lettres françaises“

³ Biafra = stát, jenž existoval od roku 1967 do 1970 v Nigérii; byl to kmenový stát, po jeho vzniku následovala krvavá válka ze strany Nigérie, měla na svědomí několik milionů lidských životů; zatímco Francie podporovala materiálně a vojenskou pomocí Republiku Biafru, SSSR se postavil na stranu Nigerijské vlády.

v Československu za „*dlouhou středověkou noc socialismu*“². Ačkoli oba byli přívrženci marxismu, odsuzovali jeho sovětské pojetí. Většina společnosti sdílí názor, že vyvrcholení roku 1968 v Československu bylo vítězstvím zpátečnictví nad modernizací.

16. ledna 1969 se student Jan Palach zapálil na Václavském náměstí v Praze na protest proti okupaci za účelem vyburcovat český národ k akci. O tři dny později svým zraněním podlehl. Jeho čin zasáhl i mnohé v zahraničí. Výjimku netvořili ani Francouzi. Viviane Dautrevaux, posluchačka Českého rozhlasu ve Francii, napsala: „*V listopadu 1956, když ruské tanky vstoupily do Budapešti, jsem byla dítě a o tomto zločinu jsem se dověděla až o několik let později z učebnice dějepisu. Už tenkrát jsem nenáviděla stalinismus. V roce 1968, když ruské tanky vnikly do Prahy, mi bylo dvacet. Nikdy jsem nezapomněla na tento zločin. Nikdy jsem nezapomněla terorizovaný pohled Dubčeka na Brežněva, příliš mi připomínal pohled Háchy na Hitlera. Jan Palach byl můj bratr, jeho bláznivé a hrdinské gesto mnou otřásá ještě o čtyřicet let později a pokaždé, když jedu do Prahy, pokládám květinu na jeho památku na roh filosofické fakulty na náměstí Jana Palacha. Několikrát jsem napsala starostovi Paříže, s žádostí, aby pařížské ulice vzdávali čest památce Mileny Jesenské³ a Jana Palacha, oba byly ve své generaci první, kteří vzdorovali barbarství, jež chtělo zotročit Československo*“⁴. Jean-Pierre Fargette, lékař, jenž byl v roce 1969 studentem na univerzitě v Nice, označil Jana Palacha za svého hrdinu. Nyní jezdí každoročně do Všetat uctívat památku Jana Palacha a pokaždé skládá jinou báseň na jeho počest.

Stanovisko francouzských politiků, kteří pokračovali i po tomto zásahu v zahraniční politice založené na spolupráci se SSSR, otřásl veřejným míněním: „*Fakt, že takové události se dotkly země, jež je považována za oběť ‚Mnichovské zrady‘ jistě posílil vlnu rozhořčení*“⁵ Část francouzské veřejnosti totiž Daladierův souhlas s Mnichovskou dohodou odsoudila hned po jejím podepsání (29. 9. 1938) a množství jejích odpůrců se s plynoucím časem zvyšoval.

¹ FAURE, Justine - ROLLAND, Denis. *1968 Hors de France – Histoire et constructions historiographiques*. France: L’Harmattan, 2009, s. 75. ISBN 978-2-296-07484-2.

² FAURE, Justine - ROLLAND, Denis. *1968 Hors de France – Histoire et constructions historiographiques*. France: L’Harmattan, 2009, s. 75. ISBN 978-2-296-07484-2.

³ Česká novinářka, spisovatelka a překladatelka, účastnila se protinacistického odboje za druhé světové války, zemřela v koncentračním táboře

⁴ *La trace du sacrifice de Jan Palach – Radio Prague* [online]. [cit. 2011-12-15]. Dostupné z <<http://www.radio.cz/fr/rubrique/literature/la-trace-du-sacrifice-de-jan-palach>>

⁵ FAURE, Justine - ROLLAND, Denis. *1968 Hors de France – Histoire et constructions historiographiques*. France: L’Harmattan, 2009, s. 82. ISBN 978-2-296-07484-2.

Paříž a Praha se k sobě přiblížily neschopností svých procesů, usilujících o změny, nalézt šťastné a úspěšné východisko.

4.2 Dnes

Respondenti odpovídající na dotazník o Francii (viz kapitola 2.5 a 2.6) vyplnili také dotazník¹ týkající se Československa za dob komunismu, především v roce 1968. Pro shrnutí výsledků jsem vypracovala tabulky mapující stav znalostí u jednotlivých věkových kategorií. Tento průzkum je zaměřen především na Francouze, jelikož cílem je zjistit vztah Francie k Československu, o čemž vypoví i skutečnost, kolik informací se k běžným francouzským občanům donese. Pro porovnání se stavem znalostí českých občanů je ke každé tabulce připojen sloupek s procentuálním výsledkem odpovídající kategorie z české skupiny respondentů.

První otázka dotazníku zjišťovala názor na sovětský socialismus. U všech věkových skupin² převládal názor, že socialismus je sice dobrá myšlenka, avšak SSSR ji špatně aplikoval (49% respondentů) a s původními záměry této ideologie neměl nic společného (43,1%). Pokud tyto výsledky porovnáme s českými zástupci, dojdeme k zajímavému zjištění: také se shodují, že sovětský socialismus neměl nic společného s marxismem, na nějž se odvolával (45,5%), avšak názor, že by socialismus byla dobrá ideologie, připouští pouze 4,5% respondentů. V obdržení těchto výsledků hraje roli i fakt, že nejpočetněji zastoupená je v obou národnostních skupinách respondentů mladá generace³. Zatímco ve Francii se myšlenky socialismu zastávají spíše mladí lidé a s přibývajícím věkem jich ubývá, v České republice je tomu přesně naopak. Ve Francii zvolilo pouze 9,8% možnost, že nesouhlasí s levicovou politikou a tím pádem s žádným socialismem (v nejmladší skupině 7,7%), v Čechách 27,3% (u první skupiny 29,4%).

Další otázka se ptala na socialismus s lidskou tváří. Přibližně stejné množství (cca 27%) Čechů a Francouzů se shodlo, že to byla dobrá myšlenka, jak vrátit socialismu jeho základní principy. U Čechů byl ovšem nejčastější názor, že to byl pokus, který nemohl nikdy fungovat (59%, u Francouzů 21,6%), Francouzi nejčastěji přiznávali, že tento pojem neznají (51%).

¹ Příloha č. 18

² Tabulka v příloze č. 22

³ Tabulka v příloze č. 19

U jiné otázky týkající se Pražského jara 29,4% Francouzů odpovědělo, že neví, co to bylo. Stejně množství zvolilo správnou možnost (uvolnění komunistického režimu), 43,1% si období Pražského jara představovalo dramatičtější, než bylo, jelikož ji považovalo za revoluci usilující o převrat režimu, jež skončila neúspěchem.

Na dotazy, co se stalo 21. 8. 1968 a zda slyšeli jméno Jan Palach, uměla odpovědět přibližně čtvrtina Francouzů, z čehož u nejstarší skupiny¹ byla 100% úspěšnost, u střední² 50% a u nejmladší nepřesahovala 16%. Z mladé generace sice někteří napsali, že jméno Jan Palach již slyšeli, ale nedokázali upřesnit, kdo to byl.

Z těchto výsledků plyne, že pamětníci si událostí v Československu během roku 1968 všímali a prožívali je; generace, jež se narodila kolem tohoto roku, má již méně vědomostí - poté, co se Československo uzavřelo před světem během normalizační doby, už o něm mnoho zpráv neslychala; dnešní mladí lidé, kteří se narodili ve většině případů až po revoluci, toho ví nejméně: Sovětský svaz již neexistuje, stal se pro ně pouhou látkou v rámci předmětu historie a jich osobně se nijak nedotýká.

¹ Tabulka v příloze č. 21

² Tabulka v příloze č. 20

5. Stopy roku 1968 ve světových dějinách

Rok 1968 byl vyvrcholení dlouhodobé nespokojenosti v celém světě. Leckde byl poznamenán i vlnou násilí. To už však nemohlo gradovat, neboť veřejnost se proti němu začala stavět a buřiči pochopili, že násilím ničeho nedosáhnou. Postupně došlo k rozčarování z nenaplněných představ a lidé byli vyčerpaní z dlouhotrvajících manifestací.

V západní společnosti se objevil zajímavý úkaz: etablovaný konzumní systém lehce integroval sobě nepřátelské elementy. A tak se stalo, že například rocková hudba, jež na svém počátku proti konzumní společnosti bojovala, se sama stala její součástí. Nabyla takové oblíbenosti, že se z ní samé stal obchodní artikl a i hippie styl se stal komerční záležitostí. Objevily se názory, že konzumní způsob života paradoxně ještě stoupl. Tento fakt můžeme jistě pozorovat ještě v dnešním světě postaveném na čím dál větší spotřebě.

Hnutí '68 má jisté negativní důsledky. Lidé, kteří se stále odmítali zařadit mezi konzumní společnost, se často uchýlovali do nejrůznějších komunit – ať ke komunisticky orientovaným stranám, či náboženským hnutím, sektám, někteří utíkali před světem na okraj společnosti a k drogám. Někteří dávají této době za vinu narušení osobnosti jedinců a rozpad mnohých rodin. Zvýšila se rozvodovost, jelikož se zvýšila emancipace žen, kariérismu, lidé si začali žít individuálnějším stylem života.

Většina lidí se však shoduje, že toto období má daleko více kladných dopadů. Změnil se hodnotový systém a sociální podmínky. Ačkoli se mnohým levicovým přívržencům změny zdály nedostačující, jelikož měli maximalistické požadavky, většinu společnosti celkem radikálně ovlivnily. Vedení států byla přinucena k zabývání se dlouhodobými problémy, které po dlouhou dobu ignorovala. Zákony se přizpůsobily moderní době a měnící se struktuře společnosti. Důležitou oblastí, jež byla rokem 1968 velice ovlivněna ve velkém množství zemí, bylo školství.

Zdaleka ne všichni, kteří odmítli konzumní styl života, se stali typickými rebely, bojujícím proti zbytku světa za všech podmínek. Někteří se raději stáhli na venkov, ke klidu kde nejsou každodenně ovlivňováni moderní civilizací, jiní se začali angažovat v nejrůznějších alternativních projektech týkajících se například škol, výroby aj. Díky protestním hnutím šedesátých let vznikla mnohá nová sociální hnutí – mírová, ekologická, zastupující práva žen, práva menšin aj.

Mnoho věcí, jež jsou dnes ve vyspělém světě pokládány za samozřejmost, se objevilo právě na konci šedesátých let: změnilo se společenské prostředí, které začalo přát pluralitě názorů, stouplo občanské sebevědomí a tolerance vůči menšinám a skupinám s jiným životním stylem. Život v mnoha zemích začal být pohodlnější a svobodnější.

Pravdou zůstává, že vysněná revoluce, jež by změnila od základů celou společnost, neproběhla nikde a žádná nová, chápána jako úplně jiná, společnost nevznikla. Změny sice neproběhly ze dne na den, v průběhu následujících let k nim však právě díky těmto bouřím došlo a dnes ovlivňují náš každodenní život.

ZÁVĚR

Cíl mé práce je ukázat české veřejnosti rok 1968 z jiného pohledu, než z jakého na něj obvykle nahlíží. Jak má osobní zkušenost, tak výsledky dotazníku totiž potvrdily, že představa většiny Čechů o tomto roku se vymezuje výhradně na české události a fakt, že nepokoje otřásaly celým světem, jim je naprosto neznámý. Poukázala jsem na globální a časový rozměr událostí a na jisté společné prvky, které spojovaly hnutí v celém světě.

Zahraniční význam této doby jsem se rozhodla zachytit na případu Francie, poměrně důležité evropské země, jež po staletí ovlivňovala vývoj Evropy, a tak se domnívám, že významné dění na jejím území by nemělo zůstat pro Čechy úplně neznámým. Na problematice tohoto státu jsem měla příležitost poukázat na dlouhodobý kontext problémů, které vyvrcholily na jaře 1968. Ačkoli část dnešní společnosti, i té francouzské, se nedomnívá, že by toto největší stávkové hnutí v Evropě, jímž „Květen 68“ byl, ovlivnilo i dnešní dobu, právě tento letopočet můžeme považovat za jistý mezník ve francouzské historii, který posunul Francii do moderní doby a ukončil epochu, v níž přežívaly jisté zastaralé způsoby ještě z 19. století konfrontující se s mladou generací.

Zároveň jsem nastínila pohled Francie na Československou socialistickou republiku. U této otázky jsem potvrdila nutnost nahlížet na věci z více různých úhlů, jelikož oficiální stanovisko Francie, postoj francouzské komunistické strany a nakonec názory veřejnosti se nemusí vždy shodovat. Viděli jsme, že ačkoli svou politickou orientací Francie nebyla Československu příliš nakloněna, kulturní vztahy se zde utvořily v jednu dobu poměrně intenzivní a čin Jana Palacha a dalších živých pochodní následujících po něm hluboce otřásl nejedným Francouzem. Ačkoli se mohlo zdát, že ČSSR bylo v té době uzavřeno před světem, francouzská veřejnost s československým lidem soucítila a sledovala dění v něm.

Díky dotazníkovému průzkumu jsem došla k závěru, že základní výklady roku 1968 se navzdory globálnímu měřítku obvykle omezují na národní kontext a často i jen na krátké časové období – ať už se jedná o Českou republiku, či o Francii - a opomínají jeho globální a časový rozměr. Nejlepší všeobecný přehled měla generace, jež tuto epochu zažila – a to i přes výrazně menší frekvenci styků těchto dvou států, než je dnes.

Závěrem bych chtěla vyjádřit naději, že tato práce obohatí český národ o nový pohled na toto významné období a přispěje k jeho lepšímu porozumění, jelikož ať si to uvědomujeme, či ne, dějiny - o to více moderní - ovlivňují současnost.

Seznam použité literatury

- FAURE, Justine - ROLLAND, Denis. *1968 Hors de France – Histoire et constructions historiographiques*. France: L'Harmattan, 2009. ISBN 978-2-296-07484-2.
- LA GORCE, Paul-Marie - SCHOR, Armand-Denis. *La politique étrangère de la Ve République*. Presses Universitaires de France; Paris, 1992. Que sais-je?. ISBN 2130450334.
- GILCHER-HOLTEYOVÁ, Ingrid. *Hnutí '68 na Západě*. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-698-0.
- GRÉMION, Pierre. *Paris/Prague: La gauche face au renouveau et à la régression tchécoslovaque (1968-1978)*. Paris: Julliard, 1985. ISBN 2-260-00-398-2.
- JACOBS, Ron. *Weather Underground*. Praha: Kontingent Press, 2010. ISBN 978-80-904558-0-1.
- KURLANSKY, Mark. *1968: Rok, který otřásl světem*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7391-026-6.
- LACOUT Dominique. *Mai 68 – le journal*. Calmann – Lévy, 1998. ISBN 270212870x.
- MOISSAC, Patrick. *Mai 68. La Révolution s'affiche*. L'Archer, 1998. ISBN 2-84 382-018-9.
- PAŽOUT Jaroslav. *Mocným navzdory: Studentské hnutí v šedesátých letech 20. Století*. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-186-8.
- ROTMAN, Patrick. *Mai 68, Raconté à ceux qui ne l'ont pas vécu*. Seuil, 2008. ISBN 978-2020965965.
- *Les années 68. Un Monde en mouvement. Nouveaux regards sur une histoire plurielle (1962 – 1981)*. France: BDIC, 2008. ISBN 978-2-84950-18-70.
- *L'Histoire*. Č. 330 (duben 2008). Paris: La Société d'éditions scientifiques, 2008. Vychází měsíčně. ISSN 01822411.

Seznam dalších zdrojů

- *The Life and Legacy of Rachel Carson* [online]. [cit. 2011-10-08]. Dostupné z <<http://www.rachelcarson.org/>>
- *Feminismus.cz* [online]. [cit. 2011-10-15]. Dostupné z <<http://www.feminismus.cz/historie.shtml>>
- *Short biography of C Wright Mill* [online]. [cit. 2011-10-15]. Dostupné z <http://www.sociological-imagination.org/short_biography_of_c_wright_mill.htm>
- *Carte de la colonisation de l'Indochine* [online]. [cit. 2011-10-16]. Dostupné z <<http://www.atlas-historique.net/1815-1914/cartes/IndochineConquete.html>>
- *La Guerre du Vietnam* [online]. [cit. 2011-10-16]. Dostupné z <<http://www.laguerreduvietnam.com>>
- *The Vietnam War* [online]. [cit. 2011-10-16]. Dostupné z <<http://www.vietnampix.com>>
- *Stránky o válce ve Vietnamu* [online]. [cit. 2011-10-16]. Dostupné z <<http://vietnam.sweb.cz/>>
- *Students for a Democratic Society SDS Archives and Resources* [online]. [cit. 2011-11-06]. Dostupné z <<http://www.sds-1960s.org/>>
- *Students for a Democratic Society (SDS)* [online]. [cit. 2011-11-06]. Dostupné z <http://www.antiauthoritarian.net/sds_wuo/sds_documents/paul_potter.html>
- *Wayne Morse – Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. [cit. 2011-11-06]. Dostupné z <http://en.wikipedia.org/wiki/Wayne_Morse>
- *The Martin Luther King Jr. Center for Nonviolent Social Change* [online]. [cit. 2011-11-17]. Dostupné z <<http://www.thekingcenter.org/>>
- *1954 – La Guerre D'Algerie – 1962* [online]. [cit. 2011-11-19]. Dostupné z <<http://guerredalgerie.free.fr/>>
- *Archives nationales Fointanebleau Paris Pierrefitte* [online]. [cit. 2011-11-19]. Dostupné z <<http://www.archivesnationales.culture.gouv.fr/chan/index.html>>
- *Ve République – Encyclopédie Larousse* [online]. [cit. 2011-11-19]. Dostupné z <<http://www.larousse.fr/encyclopedie/divers/R%C3%A9publique/140715>>
- *UNEF:: Le syndicat étudiant* [online]. [cit. 2011-11-20]. Dostupné z <<http://unef.fr/>>

- *Persée: Portail de revue en sciences humaines et sociales* [online]. [cit. 2011-11-20]. Dostupné z <http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/mat_0769-3206_1988_num_11_1_403869>
- *La journée des matraques/ disnous* [online]. [cit. 2011-11-20]. Dostupné z <<http://disnous.fr/content/la-journ%C3%A9e-des-matraques>>
- *Daniel Cohn Bendit – Biographie* [online]. [cit. 2011-11-27]. Dostupné z <<http://www.cohn-bendit.eu/dcb/fe/pub/fr/dany>>
- *Mai 1968* [online]. [cit. 2011-11-29]. Dostupné z <<http://www.pouvoir-ouvrier.org/histoire/1968.html>>
- *L'histoire: „Nous Sommes tous des juifs allemands“ – ARTE* [online]. [cit. 2011-11-29]. Dostupné z <<http://www.arte.tv/fr/1929636,CmC=1929644.html>>
- *Discours du Général de Gaulle – 24 mai 1968* [online]. [cit. 2011-11-29]. Dostupné z <<http://www.linternaute.com/histoire/magazine/mai-68/discours/discours-4-de-gaulle-24-mai.shtml>>
- *Elections législatives françaises de 1968 – Wikipédia* [online]. [cit. 2011-12-07]. Dostupné z <http://fr.wikipedia.org/wiki/%C3%89lections_%C3%A9gislatives_fran%C3%A7aises_de_1968>
- *Le passé vous appartient – Live2times* [online]. [cit. 2011-11-07]. Dostupné z <<http://www.live2times.com/>>
- *Charles de Gaulle, le site de référence* [online]. [cit. 2011-12-07]. Dostupné z <<http://www.charles-de-gaulle.org/>>
- *Projet de loi relatif aux libertés des universités* [online]. [cit. 2011-12-09]. Dostupné z <<http://www.senat.fr/rap/I06-372/I06-3722.html>>
- *La politique de Pompidou et la „nouvelle société“* [online]. [cit. 2011-12-09]. Dostupné z <<http://www.politique.net/annees-pompidou/nouvelle-societe.htm>>
- *Institut François Mitterrand* [online]. [cit. 2011-12-10]. Dostupné z <<http://www.mitterrand.org/>>
- *La politique extérieure de la France (1945 – 2003) – Baccalauréat Histoire Géographie* [online]. [cit. 2011-12-11]. Dostupné z

<<http://blog.francetv.fr/baccalaureat/index.php/2005/05/28/1436-la-politique-exterieure-de-la-france-1945-2003>>

- *Accueil - Charles de Gaulle – paroles publiques* [online]. [cit. 2011-12-11]. Dostupné z <<http://www.ina.fr/fresques/de-gaulle/accueil> >
- *France-Afrique: des accords militaires „nouvelle génération“ – Les blogs du Diplo* [online]. [cit. 2011-12-12]. Dostupné z <<http://blog.mondediplo.net/2009-06-10-France-Afrique-accords-nouvelle-generation>>
- *Sité éducatif Charles de Gaulle* [online]. [cit. 2011-12-12]. Dostupné z <<http://www.de-gaulle-edu.net/>>
- *Persée: Portail de revues en sciences humaines et sociales* [online]. [cit. 2011-12-13]. Dostupné z <http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/rfsp_0035-2950_1976_num_26_4_393683>
- *EUROPA – le site web officiel de l'Union européenne* [online]. [cit. 2011-12-13]. Dostupné z <http://europa.eu/index_fr.htm>
- *Vie publique: au coeur du débat public* [online]. [cit. 2011-12-13]. Dostupné z <<http://www.vie-publique.fr/>>
- *Août 1968: l'écrasement du Printemps de Prague – AgoraVox le média citoyen* [online]. [cit. 2011-12-13]. Dostupné z <<http://www.agoravox.fr/tribune-libre/article/aout-1968-l-ecrasement-du-44058>>
- *Le Printemps de Prague – L'Europe occidentale* [online]. [cit. 2011-12-13]. Dostupné z <http://bohemia.free.fr/printemps68/printemps68_4.htm>
- *BnF – Esprit(s) de mai 68* [online]. [cit. 2011-12-13]. Dostupné z <<http://expositions.bnf.fr/mai68/index.htm>>
- *Jean-Claude Seine – Mai 68 – Galerie de photos* [online]. [cit. 2011-12-14]. Dostupné z <<http://www.photos-mai68.com/>>
- *Biafra – Wikipedie* [online]. [cit. 2011-12-15]. Dostupné z <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Biafra>>
- *La trace du sacrifice de Jan Palach – Radio Prague* [online]. [cit. 2011-12-15]. Dostupné z <<http://www.radio.cz/fr/rubrique/literature/la-trace-du-sacrifice-de-jan-palach>>

- *1968: la révolution globale: Le Panoptique* [online]. [cot. 2011-12-15]. Dostupné z <<http://www.lepanoptique.com/sections/histoire/1968-la-revolution-globale/>>

Seznam příloh

- 1. Graf: baby boom po druhé světové válce:** URL:
<<http://www.dailyyonder.com/boomers-migrating-rural-america/2009/08/13/2285>>
[cit. 2011-10-08]
- 2. Text a překlad písně *The Times They Are A-Changin*:** URL:
<<http://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/dylan-bob/the-times-they-are-a-changin-20531>> [cit. 2011-10-26]
- 3. Graf: Aktuální názor francouzské veřejnosti na násilí během války v Alžírsku:** URL:
<<http://guerredalgerie.free.fr/nouvellepape9.htm>> [cit. 2011-11-19], upraveno autorem
- 4. Grafy: výsledek francouzských legislativních voleb z roku 1962 a 1967:** URL:
<http://fr.wikipedia.org/wiki/Fichier:Assembl%C3%A9e_nationale_Ile_I%C3%A9gislat_ure.png> [cit. 2011-11-19],
<http://fr.wikipedia.org/wiki/Fichier:Assembl%C3%A9e_nationale_IIIe_I%C3%A9gisla_ture.png> [cit. 2011-11-19]
- 5. Graf: výsledek francouzských legislativních voleb 1968:** URL:
<<http://www.live2times.com/1968-victoire-gaulliste-aux-legislatives-e--11080/>> [cit. 2011-12-07]
- 6. Grafy: výsledek francouzských legislativních voleb z roku 1973 a 1978:** URL:
<http://fr.wikipedia.org/wiki/Fichier:Assembl%C3%A9e_nationale_Ve_I%C3%A9gisla_ture.png> [cit. 2011-12-09],
<http://fr.wikipedia.org/wiki/Fichier:Assembl%C3%A9e_nationale_VIe_I%C3%A9gisla_ture.png> [cit. 2011-12-09]
- 7. Plakáty Května 68:** URL: <<http://expositions.bnf.fr/mai68/index.htm>> [cit. 2011-12-13]
- 8. Fotografie z května 1968:** URL: <<http://www.photos-mai68.com/>> [cit. 2011-12-14]
- 9. Dotazník týkající se roku 1968 ve Francii (česká a francouzská verze):** archiv autora
- 10. Tabulka č. 1 – shrnutí dotazníku o Francii, Francouzi, věk 15 - 23:** archiv autora
- 11. Tabulka č. 2 – shrnutí dotazníku o Francii, Francouzi, věk 46 - 51:** archiv autora
- 12. Tabulka č. 3 – shrnutí dotazníku o Francii, Francouzi, věk 57 - 66:** archiv autora
- 13. Tabulka č. 4 – celkové shrnutí dotazníku o Francii, Francouzi:** archiv autora
- 14. Tabulka č. 5 – shrnutí dotazníku o Francii, Češi, věk 16 – 26:** archiv autora

15. Tabulka č. 6 – shrnutí dotazníku o Francii, Češi, věk 46 – 50: archiv autora
16. Tabulka č. 7 – shrnutí dotazníku o Francii, Češi, věk 73 – 79: archiv autora
17. Tabulka č. 8 – celkové shrnutí dotazníku o Francii, Češi: archiv autora
18. Dotazník týkající se ČSSR (česká a francouzská verze): archiv autora
19. Tabulka č. 9 – shrnutí dotazníku o ČSSR, věk 15 – 23: archiv autora
20. Tabulka č. 10 – shrnutí dotazníku o ČSSR, věk 46-51: archiv autora
21. Tabulka č. 11 – shrnutí dotazníku o ČSSR, věk 57 -55: archiv autora
22. Tabulka č. 12 – celkové shrnutí dotazníku o ČSSR: archiv autora